

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

Kult mláďí

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
doc. PhDr. Eduard Radvan, CSc.**

**Vypracovala:
Marcela Sedláčková**

Brno 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Kult mládí zpracovala samostatně a použila jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

Brno 21. 4. 2012

.....
Podpis

Poděkování

Děkuji panu doc. PhDr. Eduardu Radvanovi, CSc. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěla poděkovat své sousedce Mgr. Ludmile Vránové za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Marcela Sedláčková

Obsah

Úvod	5
I. Teoretická část	7
1. Kult mládí	7
1.1 Vymezení kultu mládí	7
1.2 Kult mládí – důvody vzniku	10
1.3 Kult mládí v médiích a reklamě	12
1.4 Dopady kultu mládí	13
2. Ageismus, mýty a předsudky o stáří	16
2.1 Ageismus	16
2.2 Mýty a stereotypy o stáří	18
2.3 Předsudky o stáří	20
2.4 Stereotypy o stáří	24
3. Mezigenerační solidarita	26
3.1 Generační vztahy	26
3.2 Prognózy generačního soužití	28
3.3 Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity	30
3.4 Působení sociální pedagogiky v oblasti prohloubení mezigenerační solidarity....	33
II. Empirický výzkum – praktická část	39
4. Sociologické šetření	39
4.1 Metodologie výzkumu a výzkumná technika	39
4.2 Výzkumný soubor	40
4.3 Formulace cíle a formulace hypotéz	43
5. Výsledky výzkumného šetření a interpretace výsledků výzkumu	44
5.1 Postoje mládeže k předsudkům vůči seniorům v rámci mezigeneračního soužití44	
5.2 Názory dospívající mládeže na konkrétní projevy nevráživosti vůči seniorům	53
6. Shrnutí průzkumu a vyhodnocení hypotéz.....	61
6.1 Shrnutí obecného šetření	61
6.2 Vyhodnocení hypotéz	62
Závěr	64
Resumé.....	65
Anotace	66
Klíčová slova	66
Seznam literatury	67
Elektronické zdroje.....	68
Seznam tabulek a grafů	69
Příloha.....	70

Úvod

Předkládaná bakalářská práce je přehledovou studií zabývající se dnes poměrně frekventovaným termínem kult mládí. Toto téma mne oslovilo především pro svoji aktuálnost, protože si myslím, že je jedním z fenoménů dnešní doby. Odráží se ve všech oblastech života člověka. Lidé jsou ovlivněni reklamními spoty na hezká a mladá těla, snaží se uniknout určeným biologickým danostem a vytváří si odpor ke stárnutí. Vlastnosti jako dravost, dynamika, rychlost jsou ceněny víc než moudrost. Člověk jako pracovní síla je po padesátce již nežádoucí. V naší společnosti jsou v důsledku kultu mládí nastaveny předsudky myšlení o stáří, ty vedou až k diskriminaci starých lidí a projevům nevraživosti k nim.

Dalším důvodem při výběru tohoto tématu byl, dalo by se říci, i můj obdiv a respekt ke starým lidem a jejich zkušenostem, které bývají v dnešní „mladé“ a moderní době zapomínány nebo dokonce zpochybňovány. Dnešní důchodci jsou první generací, která nyní, kdy technika jde závratným tempem dopředu, může těžko předat zkušenosti mladým. A zde spatřuji příčinu negativního postoje k seniorům od dnešní mladé generace. Zde nacházím také souvislost se sociální pedagogikou, a to především v oblasti prohloubení mezigenerační solidarity.

Cílem práce je odpovědět na otázku, nakolik je termín kult mládí z hlediska mezigeneračních vztahů ve společnosti významný – jaký má obsah a jaký vliv na společnost. Chtěla bych se zaměřit na přístup dospívající mládeže ke konkrétním projevům nevraživosti vůči starým lidem. Také se budu snažit přiblížit možnost působení sociální pedagogiky v oblasti vzniklých trhlin mezi generacemi v souvislosti s kultem mládí.

Práce je rozdělena na dvě hlavní části – teoretickou a „praktickou“ (empirickou). V první části se pokusím teoreticky vysvětlit koncept kultu mládí, pojednat o souvislostech jeho vzniku a o dopadech kultu mládí. Ve druhé kapitole se zaměřím na ageismus (důsledek dopadu kultu mládí). V souvislosti s ageismem připomenu předsudky, mýty a stereotypy o stáří, a to, jaká je skutečnost. Třetí kapitola by měla

pojednat o mezigenerační solidaritě. Otázka mezigeneračního porozumění a solidarity je v souvislosti s kultem mládí velmi významná. Zaměřila jsem se především na prognózy generačního soužití a možnosti prevence předmětné sociální patologie s důrazem na mládí a stáří.

Úkolem následné empirické části práce bude podložit teorii empirickými daty, tj. dotazníkem a jeho výsledky. Cílem vlastního průzkumu bude zmapovat názory a postoje dospívající mládeže v otázce stáří a jejich pohled na konkrétní projevy nevraživosti a předsudky vůči starým lidem ve společnosti a naznačit možnost, jak tato zjištění využít jako výchozí bod pro návrh preventivních opatření.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. Kult mládí

„Jakmile se z mládí začne dělat zásluha, je to špatné. Protože každej starej blbec byl taky jednou mladej blbec.“ (Jan Werich)

1.1 Vymezení kultu mládí

Pro vymezení kultu mládí je důležité nejdříve objasnit pojmy kult a mládí. Potom se zaměřím na vznik kultu mládí a význam tohoto spojení. Nejvýstižněji tyto pojmy vymezuje Velký sociologický slovník, kde pod pojmem kult najdeme:

„Kult (z lat. cultus = vypěstěný, vzdělaný) je ritualizovaná vazba na posvátný objekt, která spočívá v ustáleném komplexu verbálního i neverbálního chování, doprovázeného pocitu a postoji uctívání, zbožňování, pokory, bázně. Kultovní chování není účelové v běžném slova smyslu, má expresivní význam (B. Malinowski, 1954). Kultovní chování patří k primárním lidským, resp. Společenským potřebám. Každý kult má v podstatě náboženský charakter, typické náboženské kultury se koncentrují na vyšší bytost nazývanou většinou bohem. V monoteistických náboženstvích se vydělují dílčí kultury vztahující se ke svatým, např. mariánský kult, které vznikají v podstatě tím, že někdo vytvoří výrazný vzor náboženského chování, který je náboženskou institucí uznán a propagován a většinou kolem něho vznikne mýtus. Podobně může kult vyrůst i kolem důležité převratné události kolektivního a individuálního života“.¹

Pojem mládí je ve Velkém sociologickém slovníku chápán dvěma způsoby, a to takto:

¹ Viz. Velký sociologický slovník, I. svazek A-O, 1. vyd., Praha: Karolinum, 1996, s. 545.

„ a) období přechodu mezi dětskou závislostí a relativní nezávislostí a svébytností dospělého, období individuálního vývoje, ve kterém dochází k dotváření předpokladů jedince pro jeho reprodukci, kdy ekvivalentem této definice je adolescence. Nejčastěji je mládí definováno jako životní etapa či fáze životního cyklu, která se v průběhu historického vývoje lidstva „vklíní“ mezi dětství a dospělost a kterou v moderní společnosti prochází každý jedinec. Demografové (např. V. Srb, M. Kučera) se snaží o více méně přesné vymezení mládí počtem dokončených let život. Uvedení autoři se přiklánějí k dolní hranici 14 let, kdy zpravidla jedinec končí povinnou školní docházku, a k horní hranici 18 let, kdy nabývá právní subjektivity. Častěji je však chronologické vymezení druhotné. Za důležitější než věkové ohraničení je považováno vymezení mládí prostřednictvím znaků, které charakterizují zahájení nebo ukončení důležitých anatomických, fyziologických, mentálních nebo sociologických procesů. Ze sociologického hlediska se v mládí rozvolňuje vztah k orientační rodině, hodnoty, normy a celý životní styl výrazně ovlivňují vrstevnické skupiny a subkultury, adolescent se intenzívně připravuje na budoucí povolání. Vstup do zaměstnání, ekonomické osamostatnění a založení rodiny jsou patrně nejdůležitějšími faktory, které zásadně mění společenskou pozici mladého člověka, korigují jeho životní postoje a názory a znamenají konec mládí. Často je mládí líčeno jako období individuální krize, ve kterém osobnost charakterizují vnitřní tenze, nepochopení a konflikty navenek (G. S. Hall). Je známo, že období, kdy člověk přechází z jistých rolí a s nimi spjatých hodnot a norem na role nové a nově definované, je zpravidla spojeno s různě hlubokými psychickými traumaty a často i stavy sociální anomie. Významná skupina tenzí a konfliktů mladých lidí plyne z toho, že již určité „nové“ role jsou schopni díky svému vývoji zvládnout, ale společenské normy jim to neumožňují.

b) soubor subkulturních znaků příznačných pro mladou generaci, který souvisí s určitým historickým obdobím, jeho podobou a proměnami (sociogenetické hledisko). Sociální a kulturní obsah mládí je ovlivněn sociálními, hospodářskými, kulturními a politickými poměry, do nichž se mladí lidé rodí a v nichž probíhá jejich socializace. Mládí jako charakteristika specifické skupiny, mládeže, resp. Jako mladá generace se v naší kultuře začíná objevovat v polovině 18 stol., zvláště v generačních románech J. J. Rousseaua *Nová Heloisa* a v *Utrpení mladého Werthera* J. W. Goetha. Jestliže v 18. a

19. stol. se specifická podoba mládí projevovala v individuálních dílech, která reprezentovala pocity a názory jisté (vzdělané) části mládeže, potom ve 20. století se znaky mládí stávají všeobecnými. Výjimeční jedinci již nevytvářejí jen umělecký generační artefakt, ale celý generační styl mládí, se kterým se identifikují velké skupiny mládeže. Atributy mládí se stávají hodnotou, která významně intervenuje i do života dospělých, kteří se snaží žít mladě, vypadat mladě, chovat se mladě.² V tomto druhém smyslu budeme na mládí v souvislosti s kultem mládí nahlížet.

Kult mládí v dnešní společnosti nabyl na významu. Je společností propagován a využíván, ukazuje společensky úspěšné lidi. Jsou mladí a krásní, „nad věcí“, proto jsou neporazitelní a výkonní, jsou slavní, žádoucí, mají cenu! Kult mládí je charakterizován jako společenské prostředí, kterému dominují krásní a hubení mladí lidé, nebo také jako zbožňování mladosti, někdy až posedlost po dokonalosti těla a fyzické krásy. V. Jirásková nahlíží na kult mládí jako na adoraci mládí, krásy a síly. A kdo toto kritérium nesplňuje, jako by byl „jiný živočišný druh“ pro ty, kdo je splňují.³ Naproti tomu stojí skutečnost, že existuje věková kategorie, kterou společnost přinejmenším nepreferuje. Je to skupina lidí řadící se do kategorie střední věk a výše.

S tímto rozlišením se můžeme setkat ve většině médií, v reklamě, ale bohužel i v odvětvích, které ani přímo nesouvisejí s mediálním světem. Nejde však jen o média. Lidé střední a vyšší věkové kategorie jsou často vylučováni z pracovních pozic bez ohledu na své profesionální schopnosti a mnohaleté zkušenosti v oboru, neboť tím pravým ideálem je kult mládí – síla, dravost, dynamičnost, sebevědomí, krása těla. Vyznávání kultu mládí zachází až do extrémů, protože se snaží popřít stárnutí člověka a jeho následnou smrt. Jako by si člověk chtěl stále více dokazovat svoji převahu nad přírodou, i když neustále prohrává. Proto vzniká ve společnosti potřeba odsunout stárnoucí lidi do pozadí, abychom se stárnutím, které je přirozenou součástí lidského života, nemuseli zabývat. Domnívám se, že z hlediska dnešní společnosti je kult mládí zvýrazňován především proto, že se jedná o společnost zaměřenou na výkon, jeho zintenzivnění, na neustále trvající rozvoj a v důsledku toho na zisk. Naopak dnešní společnost odmítá lidi nemocné, handicapované, staré, protože ti zisk spotřebovávají.

² Viz Velký sociologický slovník, I. svazek A – O, 1. vyd., Praha: Karolinum, 1996, s. 636.

³ Viz Jirásková, V. a kol., Mezigenerační porozumění a komunikace, 1. Vyd., Praha: Eurolex Bohemia, 2005, str. 24.

1.2 Kult mládí – důvody vzniku

Od poloviny 20. století se atributy mládí stávají hodnotou, která významně intervenuje i do života dospělých, kteří se snaží žít mladě, vypadat mladě, chovat se mladě. Tato tendence je zvláště patrná v USA a rozšiřuje se i do Evropy.

H. Kubátová k tomuto tématu odkazuje na Ch. Seelingovou, která soudí, že kult mládí byl vynálezem již 20. let minulého století, kdy módě vévodila Coco Chanel a její strohé malé černé šaty. Ideálním typem té doby byla žena, která nosila krátké vlasy, dělala kariéru, oblékala si mužské oblečení a oddávala se volné lásce, dělala to, co je skandální nebo zakázané. To se týkalo zejména let 1924 – 1929, která jsou nazývána bláznivými léty.

Po první světové válce chtěli lidé všechno dohonit, chtěli se bavit. Pro ženy se otevřely nové možnosti, protože ve válce zastoupily pozice mužů a po válce už se nespokojily s nižším postavením. Pracovaly a vydělávaly peníze, které investovaly do svého vzhledu.

Šedesátá léta jsou považována za nejdůležitější desetiletí 20. století. Vrací se kult mládí z 20. let. Heslem doby bylo zlepšit svět sexem, drogami a rokenrolem. Toto desetiletí bylo spjato s kulturou hippies. Mladí nechtěli eleganci, protože to bylo to, co jim v 50. letech vnucovaly jejich matky. Na konci těchto let panovala v oblékání úplná svoboda. A oba tyto styly v oblékání se sešly v 90. letech 20. století, kdy se nenašel žádný vyhraněný styl a pouze se obnovovala móda především z těchto dvou desetiletí. Příkladem je radikalizovaný kult mládí: cílem je věčné mládí.⁴

Podle Heleny Haškovcové každé historické období preferovalo jinou věkovou skupinu. Řecko kdysi opěvovalo především mužnost, středověk preferoval dospělost. Vše souviselo jak s ekonomickým rozvojem či úpadkem země, tak i s reprodukčními zvyklostmi rodiny. Teprve 19. století si začíná všímat mládí. Ve 20. století jsme svědky nebývalého rozvoje zájmu o ženu v roli matky, o pracujícího člověka a o dítě. V 60. letech vzniká kult dítěte, potažmo kult mládí. Příčina je, podle H. Haškovcové, „v ekonomicky sílící společnosti a v důsledcích vědeckotechnické revoluce. Lidé se

⁴ Viz. Kubátová, H., Sociologie životního způsobu, 1. vyd., Praha: Grada Publishing a.s., s. 210.

*soustředí na úspěch v práci. Důležitá je rychlost vykonané práce a efektivita, z toho pramení osobní úspěch i uznání okolí. Heslem tohoto století se stalo: Zdravé, silné, úspěšné mládí vpřed!*⁵

Dle F. Schirrmachera byl kult mládí vytvořen v 60. letech, kdy se vše odvíjelo od požadavků mládeže – hudba, móda, reklama a film. *„Byla to Diana Vreelandová, šéfredaktorka jedné z nejvlivnějších světových módních publikací, amerického módního časopisu Vogue, která zavedla a rozšířila pojem youthquake. Vyjadřuje náladu bouře a vzdoru, která tehdy ovládla módu, populární hudbu a kulturu pro mladé. Vsadila na zdroj problémů, který se měl stát zdrojem štěstí: obrovskou novou skupinu konzumentů. Tady někde musíme hledat počáteční bod obratu, chvíli, kdy se začalo šílet po všem, co je spojeno s mládím.*“⁶

Jiří Němeček píše, že: *„kult mládí tak dala světu, mimo jiného, Amerika (míní tím zřejmě USA), tedy kult dravých úspěšných mladých mužů s kravatami a usmívajících se dívek - modelek. Po desetiletích zprůměrované šedi dorazil počátkem devadesátých let kult mládí i k nám. Dočkali jsme se dvacetiletých bankéřů a manažerů, kteří za měsíc vydělávali a dodnes nejspíš vydělávají víc než oba jejich rodiče.*“⁷

Dle J. Hoplíčkové žijeme v ČR již 70 let podle totalitního modelu chování. Tak nazývá ve své Zprávě o životě seniorů v ČR kult mládí. *„Od roku 1939 přechází tento model do společnosti, plynulým přechodem totality nacistické v komunistickou. Změna po roce 1989 se nekonala, protože poslanci FS ČSFR odsouhlasili právní kontinuitu s komunistickým právem. Vzorec chování, který je funkční 70 let, zasáhl již dvě generace, a pokud nebude změněn, je připravena přijmout jej i generace třetí.*“⁸

H. Kubátová, také v souvislosti se vznikem kultu mládí, odkazuje na Gillese Lipovetského, který soudí, že odlišnost mezi tradiční a moderní společností spočívá v odlišném vztahu k času. Zatímco tradiční společnost je zaměřena na uchování a reprodukci minulosti, moderní společnost je zaměřena na přítomnost, na inovaci. Proto byla v tradiční společnosti vysoce ceněna stará generace, kdy rostoucí věk byl zdrojem

⁵ Viz. Haškovcová, H., Fenomén stáří, Praha:Panorama, 1990, s. 5.

⁶ Viz. Schirrmacher, F., Spiknutí metuzalémů: stáří má zelenou!, 1. vyd., Praha:Knižní klub, 2005, s. 52.

⁷ Zdroj: Němeček, J., Kult mládí už stárne, <http://hn.ihned.cz/c1-11132420-jiri-nemecek-kult-mladi-uz-starne>.

⁸ Viz. Hoplíčková, J., Zpráva o životě seniorů v ČR, <http://www.senior-penzion.cz/Pages/Text/zprava.html>.

zkušenosti a autority. V rychle se měnícím moderním světě však zkušenost s věkem neroste, naopak zastarává. Proto se v moderní společnosti cení mládí, proto se cení mladá generace a ostatní generace se ji snaží napodobovat, což se projevuje právě v kultu mládí.⁹

Většina výše uvedených autorů se shodne na tom, že mezníkem pro vznik kultu mládí byly šedesátá léta minulého století. Vyvinul se nový styl v oblékání, hudbě a kultuře. Roste konzumace všeho, co je spojeno s mládím. V souvislosti s tím, a s rychlostí a efektivností vykonávané práce, je opomíjena moudrost a zkušenost stáří. Citovaní autoři označují jako místo vzniku kultu mládí převážně USA, odkud obraz mladých úspěšných lidí přešel postupně do západní Evropy a po pádu komunismu do dalších evropských zemí. Pouze J. Hoplíčková kult mládí vidí jako totalitní model chování, který přechází od nacismu přes komunismus až do dnešních let. Ze svého pohledu shledávám tento postoj ke kultu mládí velice zajímavým, protože v každém z těchto období byli staří lidé vnímáni jako občané, kteří zatěžují společnost. Na stáří bylo a je nahlíženo jako na období nízké kvality života s nízkými možnostmi.

1.3 Kult mládí v médiích a reklamě

Současná postmoderní společnost klade velký důraz na mládí. Využívá k tomu moc televize, filmu, bulváru, ale i médií obecně, která divákům nabízejí sestříhaný pohled na realitu přidanými komentáři, záměrným výběrem slov a emocionálně silných výrazů. Dokážou tím výrazně ovlivnit veřejné mínění. Výběr pouze určitých informací a upravení reality je starou metodou propagandy, která byla uplatňována fašismem i komunismem. Televize slouží komerční propagandě, hledá senzace, šíří předsudky i vůči starým lidem. Pokud se senioři v médiích objeví, jde obvykle o politiky, herce nebo je to v souvislosti s tématem, které z jejich pohledu veřejnost rozhodně zaujme.¹⁰ Média sice předsudky ani stereotypy vůči starým lidem nevytváří, svým dosahem a způsobem podávání informací ale způsobují, že se stereotypy v lidech utvrzují a

⁹ Viz. Kubátová, H., Sociologie životního způsobu, 1. vyd., Praha:Grada Publishing a.s., s. 225.

¹⁰ Např. na televizi Prima uvedla moderátorka v Krimi zprávách dne 14. 2. 2012 ve zprávě o seniorovi, který zbil holí druhého seniora v metru, hned několik emocionálně podbarvených výrazů jako „zuřivý stařec“, „agresivní důchodce“ nebo „zlý děda“.

posilují. Lucie Vidovičová shrnula otázku medializace starých lidí do několika postřehů:¹¹

- senioři jsou v médiích především podreprezentováni. Pokud se o nich hovoří, pak výrazně častěji v negativních souvislostech, jako jsou násilné trestné činy nebo ekonomické problémy společnosti a jsou vizualizováni jako nemohoucí a nemocné osoby
- zcela běžnou praxí se stalo v novinových zprávách označovat aktéry událostí věkem, přestože ten obvykle nebývá pro její samotný obsah relevantní. Věk bývá uváděn ve formě slovního vyjádření, případně s použitím číslovky (59letý důchodce) nebo formou čísla v závorce – Karel Gott (70)
- jsou používány bulvární titulky jako – „Statistici: Čeká nás černá budoucnost! Nebude mít kdo vydělávat. ČR v roce 2050: Důchodci pomřou hlady?“¹²

Sestříhaná skutečnost je také východiskem pro uplatnění reklamy. Smyslem reklamy je především zajistit odbyt výrobcům propagovaného zboží, oslnit a přimět člověka ke koupi. Výrobci se v nás placenou reklamou snaží vzbudit potřebu po svých výrobcích, protože jenom s jejich zbožím budeme in, mladí a tudíž zdraví a silní. Je třeba si uvědomit, že se jedná především o velký business, který těží právě z dnešní glorifikace krásy a mládí. Pokud se senioři v reklamě objeví, pak je to pravděpodobně v upravených digitalizovaných snímcích jako je např. reklama na lepidlo na zubní protézy Corega.

Důraz na význam mládí nespočívá však pouze ve vlivu, jak bývají staří vnímáni okolím, ale také jak oni vnímají sami sebe. Pokud bych se na reklamní spoty podívala z pohledu seniorů, pak můžu tvrdit, že staří lidé jsou vnímáni výrobci reklam pouze jako cílová skupina pro nákup doplňků stravy na zdravé kosti, čajů a plen. Jakoby nejedli potraviny, nespali v postelích s matracemi, atp., to vše je adresováno mladé a střední generaci, zaměřené na výkon.

¹¹ Viz. Vidovičová, L., Výzkumná zpráva: Věková diskriminace – ageismus, úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh, VÚPSV Praha, 2005, s. 20, http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_158.pdf.

¹² Srov. Deník Blesk, 9. 1. 2004, str. 8.

1.4 Dopady kultu mládí

Kult mládí je jedním z fenoménů dnešní doby. Netýká se mládeže, ale třicátníků, neboť už po čtyřicítce je člověk jako pracovní síla „starý“ a po padesátce nežádoucí. Ze všech stran na nás útočí obrázky věčně mladých, dokonale vypadajících lidí. Vycházejí specializované časopisy zaměřené pouze na krásu, módu, diety nebo dokonce plastické operace. Udržet se krásný a mladý začíná být pomalu povinností.

Dopady kultu mládí se projevují především v ageismu, o kterém blíže pojednám v další kapitole, a v mezigeneračních vztazích: tuto problematiku přiblížím v poslední kapitole teoretické části.

Kult mládí ovlivňuje chování všech generací. Mladou generaci ovlivňuje zejména v pohledu na stáří, střední a starší generaci vede k ovlivňování pohledu na sebe a své tělo a k vypěstování si s tím spojených poruch jako je youthaholismus,¹³ dismorfofobie a bigorexie¹⁴ (tyto poruchy ohrožují zdravotní stav člověka).

¹³ **Youthaholismus** – tímto termínem odborníci označili umělé obnovování fyzické mladosti a potlačování typických projevů stárnutí aneb chorobnou touhu po věčném mládí. Ženy kolem čtyřicítky a padesátky začínají trpět obsesí trvalého zkrášlování ve snaze zachovat si věčné mládí. Stále více žen podstupuje plastické zákroky na svém těle z důvodu celosvětového trendu vzývání kultu věčného mládí. Média obecně přinášejí fotografie, zprávy, příběhy štíhlých, krásných a mladých žen, jako by na světě ani lidé staršího věku neexistovali. Na muže takový tlak vyvíjen není, u nich tolik nedbáme na jejich vzhled, ale v první řadě u nich hodnotíme jejich chování nebo vzdělání. Kultu mládí propadají také osoby, které se bojí smrti. Pro ně je překročení věkové hranice padesáti let vkročením na cestu smrti. I tyto osoby se snaží ošálit věk za jakoukoliv cenu. Zdroj: <http://www.novinky.cz/zena/zdravi/203830-youthaholismus-aneb-chorobna-touha-po-vecnem-mladi.html>, Karolina Zarzycká.

¹⁴ **Dysmorfofobie** je strach z deformace či vlastní ošklivosti. Dysmorfofobická porucha je onemocněním charakterizované tím, že daný jedinec je přesvědčený o tom, že má jednu či více deformit na povrchu těla. V důsledku toho opakovaně vyhledává lékaře - zejména dermatology, plastické chirurgy a stomatology, a to k odstranění různých nedostatků. I přes opakované zákroky pacient není nikdy s výkonem spokojen. Jedná se vlastně o poruchu hodnocení vlastního těla a jako taková přetrvává po jakémkoliv zdokonalení. Toto může dosáhnout až intenzity splňující kritérium pro jinou chorobu - poruchu s bludy. Typické je kontrolování, zakrývání, líčení, vyhýbání se styku s lidmi apod. Historickým příkladem posedlosti dokonalým vzhledem je např. zpěvačka Cher, která podstoupila mnohočetné plastické operace, a to úpravy obličeje, modelace stehen, prsou, zadku a dokonce vyjmutí páru posledních žeber.

Bigorexie je jinou variantou dysmorfofobické poruchy. „Osoby postižené bigorexií vnímají samy sebe jako slabé, malé až fragilní, nedostatečně svalově vyvinuté a snaží se vysokou spotřebou energie, nadužíváním doplňků výživy, především bílkovinných preparátů, náročným posilovacím tréninkem a nezřídka i zneužíváním léků dosáhnout vzhledu, který je prezentován na stránkách kulturistických časopisů nebo hrdiny akčních filmů. Bigorexie může propuknout jak u mužů, tak i u žen, obvykle u sportovkyň,“ vysvětluje ve svém článku PaedDr. Vladimír Kolouch, Ph. D. Tito jedinci často navštěvují posilovny a i přes enormní nárůst svalové hmoty jsou stále přesvědčení, že jejich svalstvo je nevyvinuté. Rovněž často užívají anabolika. Nemocní nejsou schopni se vidět takovými, jakými jsou. Při pohledu do zrcadla zažívají úzkost, znechucení, což vede k depresím, sociálním fobiím, panice doprovázenými sebepoškozováním anebo naopak extrémními úpravami zevnějšku. Příkladem bigorexie může být hvězdná zpěvačka a herečka Madonna. Dennodenně cvičí v posilovně, žije se pouze makrobiotickou stravou. Výsledek je tělo s provazci svalů a vystouplými žilami. Zdroj: <http://www.maminka.cz/clanek/zdravi/copak-nevidi-jak-jsem-hnusna>, PhDr. Veronika Kavenská, Moje psychologie.

V neposlední řadě kult mládí ovlivňuje sociální a pracovní uplatnění ve společnosti. Sem bych zařadila diskriminaci starších ročníků v pracovním uplatnění. Při hledání zaměstnání jsou již předem vytipováni lidé, kteří z hlediska věku nebudou přijati. Předem jsou vyškrtáni uchazeči, kteří mají zkušenosti v oboru, protože by ohrozili mladé věkové kategorie. Čím vyšší vzdělání a praxe, tím vyšší náklady na zaměstnance. „Staří“ by také mohli vidět do řízení a chodu firmy a dovolit si poukázat na nesrovnalosti v řízení. Tyto zkušenosti uvádím na základě poznatků dvou lidí ve svém okolí, kteří během dvou let hledali zaměstnání u 148 firem, a za tu dobu jim nebyla nabídnuta jediná odpovídající pozice v jejich oboru. Některý uchazeč v předdůchodovém věku se o zaměstnání ani nepokouší a upne se na možnost předčasného odchodu do důchodu.¹⁵

I L. Vidovičová ve své výzkumné zprávě s názvem Věková diskriminace - ageismus¹⁶ uvádí, že trh práce je věkově diferencován. Věk je dle ní, vedle vzdělání a pohlaví, rozhodujícím indikátorem postavení jedince ve světě zaměstnanosti, je přítomen ve všech jeho fázích, ne pouze v inzerátech, ale také v organizačních strukturách, výběru, rozmisťování pracovních sil i pracovních úkolů, v hodnocení výkonu a plánování kariéry a v odměňování a zaměstnaneckých výhodách. Je přítomen také ve výběru jedinců pro určitý druh tréninku, vzdělávání a rozvoje a v rozhodnutích o převodu na jinou práci, povýšení, ukončení pracovní činnosti a práva na důchod.

Dopady kultu mládí se v oblasti pracovního uplatnění vztahují i k mladé generaci. Mladí lidé jsou dnes vystaveni neúměrnému tlaku na výkon a na finanční zajištění ve stáří. Je to tendence, která začíná působit a jejíž důsledky nelze odhadnout. Absolventi středních a vysokých škol také někdy narážejí na diskriminaci v souvislosti s nedostatečnou praxí. V některých případech je tato diskriminace ještě umocněna dalšími faktory jako např. pohlaví, sociální původ nebo rasa, což rovněž představuje překážku zapojení do pracovního života a do společnosti.

¹⁵ Viz. enormní počet žádostí o přiznání předčasného důchodu v roce 2011.

¹⁶ Viz. Vidovičová, L., Výzkumná zpráva: Věková diskriminace – ageismus, úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh, VÚPSV Praha, 2005, s. 23, http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_158.pdf.

2. Ageismus, mýty, předsudky a stereotypy o stáří

V předešlé kapitole jsem definovala kult mládí, zaměřila se na důvody jeho vzniku a na některé dopady tohoto fenoménu. Pro hledání odpovědi na stanovený cíl této práce je nyní vhodné definovat další důsledek dopadu kultu mládí na společnost. Mám zde na mysli ageismus, neboli averzi vůči starým lidem a všemu, co stáří připomíná. Dále pojednám o předsudcích, mýtech a stereotypech zakládajícími ageismus.

2.1 Ageismus

Vedle rasismu a sexismu je ageismus identifikován jako poslední, největší a nejzávažnější forma diskriminace. Pojem ageismus je odvozen od anglického slova age, které znamená věk, stáří. Ageismus je potom společenský předsudek vůči stáří. Jako první tento pojem použil Robert Butler, ředitel National Institute on Aging v USA v roce 1969.¹⁷

Vytěsnění stáří je určitou snahou společnosti zbavit se odpovědnosti vůči starým lidem a potlačit obavy ze stáří, nemoci a smrti zejména u generace středního věku. Společnost vyřazuje stárnoucí lidi z různých aktivit, z činností, které vyžadují zvýšenou odpovědnost, pozornost nebo z vedoucích a nadřazených pozic pod dojmem, že nebudou schopni adekvátně rozhodovat či jednat. Staří lidé jsou hodnoceni jako senilní, rigidní a méně výkonní a schopní než mladší populace. Tím však dochází k narušení vztahů mezi mladší a starou populací.

Vymezením pojmu ageismus se zabývalo více autorů. V posledních letech se u nás tímto problémem asi nejvíc zabývá autorka české definice Lucie Vidovičová, k jejímž výzkumům se názorově přikláním. Tato autorka poukazuje na tendenci vztahovat ageismus pouze ke stárnoucí populaci a stáří, ačkoliv výzkumy dokazují, že k diskriminaci kvůli věku dochází i v mladším věku. Dle jejího názoru jsou proto starší definice nepřesné, neboť je zde „*nejasný vztah mezi příčinami a důsledky*“, případně

¹⁷ Viz. Tošnerová, T., Ageismus. Průvodce stereotypy a mýty o stáří. Ambulance pro poruchy paměti. Ústav lékařské etiky 3. LF UK a FNKV Praha 10. Praha, 2002, s. 6.

operují výhradně s koncepty „stáří“ a „staří“, a tím mohou být sami o sobě ageistické.¹⁸

Podle L. Vidovičové je ageismus: „*Ideologie založená na sdíleném přesvědčení o kvalitativní nerovnosti jednotlivých fází lidského životního cyklu, manifestovaná skrze proces systematické, symbolické i reálné stereotypizace a diskriminace osob a skupin na základě jejich chronologického věku a/nebo na jejich příslušnosti k určité kohortě/generaci.*“¹⁹ Tato definice ageismu neobsahuje pojmy týkající se pouze stáří, ale ageismus v tomto pojetí se může vztahovat na všechna údobí chronologického věku jedince a jeho diskriminaci postavenou právě na základě tohoto určitého věku. V tomto směru lze s autorkou souhlasit, protože i mladí lidé se setkávají s diskriminací či předpojatými názory vůči sobě samým. Bývají osočováni, že se jim nechce pracovat. Většinou však mívají problémy najít zaměstnání, často kvůli tomu, že jim chybí praxe v oboru.

Sociální důvody a zdroje ageismu L. Vidovičová rozčlenila na :

Demografické – jedním z důvodů negativních postojů vůči stáří je i narůstající počet starých a stárnoucích obyvatel a z toho plynoucí obavy ze situace, kterou tato změna může přinášet. Tím, že se skupina starých lidí stane početnější, získají i větší prostor pro sdělování svých potřeb a vyžadování jejich splnění od společnosti. Což v konečném důsledku může vyvolávat generační konflikty a soupeření o zdroje.

Věkové a strukturální nesoulady – v případě věkového nesouladu se jedná o důležitost, která je věku připisována z hlediska očekávaných schopností a možností jedince, a realitou. Strukturální nesoulady vznikají z neschopnosti společnosti akceptovat změny v potřebách a očekáváních seniorů, skutečné potřeby seniorů a řešit je.

Věkový a generační konflikt – vzniká v souvislosti s omezeným množstvím bohatství společnosti a nároky generací na ně. Patří sem i mezigenerační rozpory v chápání

¹⁸ Viz. Vidovičová, L., Výzkumná zpráva: Věková diskriminace – ageismus, úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh, VÚPSV Praha, 2005, s. 5, http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_158.pdf.

¹⁹ Viz Vidovičová, L., Výzkumná zpráva: Věková diskriminace – ageismus, úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh, VÚPSV Praha, 2005, s. 6, http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_158.pdf.

hodnot a norem ve společnosti včetně zdůrazňování finanční závislosti ekonomicky neproduktivních generací na ekonomicky aktivních.

Věková segregace – rozumí se tím oddělení věkových skupin ve společnosti. Nepromyšlená segregace znesnadňuje vytváření mezigeneračních vztahů a kontaktů, což v důsledku vede k nepochopení a vytváření různých stereotypů a předsudků.

Historická změna statusu stáří – znaky jako zkušenost, vědomosti a moudrost, které byly ceněny, ztratily s vědecko-technickým pokrokem na své důležitosti. Byly vytlačeny kultem mládí – fyzickou silou, dravostí, tělesnou krásou, schopností rychle se adaptovat na měnící se společenské podmínky. Stáří bývá vnímáno jako zbytečné, nepředpokládá se, že by se mohlo vyvíjet či být přínosné pro společnost.²⁰

Z výše uvedeného vyplývá, že kult mládí ovlivňuje uvedené sociální důvody a zdroje ageismu. Tento vliv se projevuje především ve snaze dnešní společnosti obklopit se krásnými, výkonnými a finančně zajištěnými lidmi, kteří jsou pro ni perspektivní. Seniors, jakožto pomalé a ekonomicky neproduktivní, společnost upozaduje. Snaží se je vytěsnit, popř. přenechat řešení jejich problémů na různé nadace a občanská sdružení.

2.2 Mýty o stáří

Mýty o stáří mají značný vliv na utváření veřejného mínění o starých lidech. Diskriminační pohled na stáří můžeme pozorovat už v různých legendách a pohádkách, kdy zlo (zlá čarodějnice, zlý král) je prezentováno ošklivou starou osobou a dobro krásnou mladou osobou. Pokud se v pohádce objeví hodná stařenka nebo dědeček, vždycky se jedná o chudou osobu ne-li žebráka.

Dnes je rozšiřována celá řada mýtů – chybných představ, které zkreslují skutečnou realitu a podporují ageismus. Zmíním zde pouze mýty, jak je pojmenovala H. Haškovcová:

Mýtus falešných představ - vychází z dojmu společnosti, že většina starých lidí pouze nárokuje ekonomicko-materiální zabezpečení, které je pro ně samo o sobě dostačující zárukou spokojenosti. Tento obraz veřejně prezentují média tím, že využívají

²⁰ Viz. Vidovičová, L., Stárnutí, věk a diskriminace – nové souvislosti, 1. vyd, Brno: Masarykova univerzita, 2008, s. 196.

několikaletých politických tahanic ohledně vzniku důchodové reformy a používají ve zprávách např. výroky o ukládání peněz pracujících do systému a jejich následné rozfofování důchodci nebo o tom, že mladí musí vydělávat na staré.

Mýtus zjednodušené demografie - vznikl na základě chybného názoru, že člověk se stane starým dnem odchodu do důchodu, kdy ztratí všechnen smysl života. Odchodem do důchodu ale život nekončí. Naopak jedinec získá větší prostor pro pěstování svých koníčků, sebevzdělávání se nebo např. cestování.

Mýtus homogenity - vyplývá ze zevních projevů stáří, z představy homogenity a stejnorodosti ve skupině seniorů. Ale každý člověk je originál a vždycky záleží na jeho přístupu k životu a na tom, jakým směrem se bude jeho život ubírat jak v mládí, tak ve stáří.

Mýtus neužitečného času - pojem „užitečnost“ byl naší společností zredukován na pojem „zaměstnanecký poměr“. Z tohoto mýtu vyplývá, že senioři, kteří již nepracují, jsou neužiteční a již jen odpočívají. Zde opět záleží na každém jedinci individuálně: někdo je užitečný v péči o vnoučata, někdo se aktivně zapojuje v různých pomáhajících organizacích nebo se stará o zvířata.

Mýtus ignorace - vznikl z předchozího mýtu „neužitečnosti“. Souvisí s názorem, že předávání zkušeností mezi generacemi ztratilo v soudobé zrychlené době smysl. Starý člověk pro nás přestává být partnerem a zůstává stranou, je tedy možné seniora v podstatě ignorovat. Tady spatřuji hlavní příčinu negativního postoje mladých lidí k seniorům. Souvislost spatřuji s tím, že technika jde závratným tempem dopředu a staří lidé bohužel nemohou držet krok s vývojem nových a nových technických vymožeností.

Mýtus o lékařích – nesprávný názor lidí, že všechny potíže starých lidí lze vyřešit pouze medicínsky. Přitom stáří není nemoc, na své babičce mohu pozorovat, že pokud má člověk chuť a smysl života, nemusí být ani v 88 letech na nikom závislý a už vůbec ne na lékařích.

Mýtus o arterioskleróze – nesprávná představa, že demence je nevyhnutelným projevem stáří. Ve skutečnosti se však senilita týká jen relativně malé části populace. Navíc je všeobecně známo, že úbytku mentálních funkcí lze předcházet např.

doplňováním vitamínů a minerálů do těla, procvičováním mozkové činnosti čtením, luštěním křížovek atp.

Mýtus o úbytku sexu - projevy lásky u starých lidí jsou považovány za směšné a nepatřičné. Představa o absenci sexuality u seniorů je velkým omylem. I v tomto období je důležitou součástí života. Zájem o otázky partnerského života, a v poslední době především pozornost věnovaná kvalitě intimního života, svědčí o aktuálnosti této problematiky. Ve stáří přirozeně nastupují změny v pojetí a prožívání intimního soužití.²²

Vedle mýtů o stáří se v odborné literatuře někdy hovoří i o předsudcích o stáří, přičemž se obojí v některých případech překrývá.

2.3 Předsudky o stáří

Předsudky o stáří, samozřejmě vždy ty negativní, mohou snižovat kvalitu lidského života ve stáří, protože kultem mládí v dnešní společnosti uměle vytvořené předsudky v nás vyvolávají pocit, že stáří nemá žádnou hodnotu a je spjato pouze s obtížemi, nemocemi a smrtí. Předsudky vůči stáří vedou k manipulaci se starými lidmi a k podřizování jejich zájmů zájmům skupiny, která vládne společnosti, tedy té společnosti, která je orientována na zisk a nebere v potaz ostatní složky, které nic nepřinášejí. Opírají se o vize technické, vědecké a politické.

T. Tošnerová uvádí 10 hlavních předsudků o stáří, jak je definoval Palmore.²³

Nemoc – představa, že nemoc je vážný problém pro většinu lidí přes 65 let, že tráví hodně času v posteli kvůli nemoci, cítí se unaveni, jsou odkázáni na ústavní péči, potřebují péči dlouhodobě, mají akutnější nemoci než mladší a většina starších se vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nemůže zapojit do běžných aktivit. Ti, kteří se identifikovali s tímto předsudkem, usuzují, že starší lidé mají akutnější nemoci než mladší a většina z nich se, vzhledem ke svému zdravotnímu stavu, nemůže zapojit do

²² Viz. Haškovcová, H., Fenomén stáří, Praha:Panorama, 1990, s. 28-29.

²³ Viz. Tošnerová, T., Ageismus. Průvodce stereotypy a mýty o stáří. Ambulance pro poruchy paměti. Ústav lékařské etiky 3. LF UK a FNKV Praha 10, Praha, 2002, s. 8.

běžných aktivit. **Skutečnost** však neodpovídá této představě. Naopak, většina starších lidí (kolem 78 %), je dostatečně zdravá, aby se mohla zabývat běžnou činností. Jen 5 % seniorů je odkázáno na celodenní ústavní péči a u 81 % není žádné omezení v jejich běžných denních činnostech. Je sice pravda, že více osob nad 65 let trpí chronickou nemocí, než mladší, ale starší lidé mají méně akutních nemocí, zranění v domácnosti či nehod na silnici než mladší osoby (výzkumy z Ameriky, Palmore).

Impotence – představa, že většina starších se už nevěnuje žádné pohlavní aktivitě, žádostivosti, a v případě, že ano, tak musí být přinejmenším abnormální. Sexualita je v pozdním životním cyklu nedůležitá. **Skutečnost** však dokládá uspokojivý milostný vztah i v 70 až 80 letech. Sexualita hraje důležitou roli v životech většiny mužů i žen bez ohledu na jejich věk. Dle výzkumu L. Vidovičové ve vzorku respondentů 18 - 80 let je ideální věk pro ukončení sexuálního života 65,8 let pro ženy a 68,7 let pro muže.²⁴

Ošklivost – krása je spojována hlavně s mládím. Proto se především ženy s přibývajícím věkem bojí její ztráty. Negativní stereotyp odrážejí termíny: bába, babizna, foslie, čarodějnice, starý patron, stará koza, scvrklý dědek apod., ponižujícím způsobem používané v běžné řeči. Negativní postoj ke stáří se odrážejí v termínech, které mohou mít až urážlivý podtext (bába, stará čarodějnice, odkvetlá divizna) a obzvláště žen se toto titulování může dotýkat velmi bolestivě. **Skutečnost** je taková, že žádný starý člověk nebude nikdy vypadat jako v raném mládí. Přesto lze v půvabu vrásek a šedivých vlasů najít krásu, jak to dokazují například některé východní filozofie. Měřítka krásy je věcí osobního vkusu a názoru.

Pokles duševních schopností – představa, že schopnosti od středního věku klesají, především schopnost motivace, učení se, poznávání a že se jedná o nevyhnutelný proces v rámci stárnutí, není na místě. **Ve skutečnosti** si většina starších lidí udržuje normální duševní schopnosti. Zpomaluje se pouze reakční doba, což má za následek delší dobu učení.

Duševní choroba – představa, že duševní porucha je postižení, které bytostně patří ke stáří, nevyhnutelně a neléčitelně, je rovněž přinejmenším diskutabilní. Byť i v řadách

²⁴ Viz. Vidovičová, L., Výzkumná zpráva: Věková diskriminace – ageismus, úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh, VÚPSV Praha, 2005, s. 12, http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_158.pdf.

zdravotníků panuje tento názor, což může částečně vysvětlovat, proč je tak málo osvícených profesionálů zabývajících se geriatrickým duševním zdravím. **Skutečnost** ale dokládá, že duševní choroby ve stáří nejsou nevyhnutelné. Jen kolem 2 % osob nad 65 let trpí psychiatrickou chorobou. V rámci populace má méně než 10 % vážnou duševní chorobu a od 10 do 32 % její mírné projevy.

Zbytečnost – představa, že většina starých lidí je díky zdravotnímu stavu či duševní chorobě vyřazena, vede k předpokladu, že starší lidé jsou neschopni kvalitního pracovního výkonu, a u těch, kteří schopni jsou, jejich práce není produktivní. Tato vžitá představa je důležitým motivačním prvkem pro nucený odchod a diskriminaci v zaměstnávání, přeškolení na jinou práci a k odmítání starších zaměstnanců. **Skutečnost** potvrzuje, že většina starších zaměstnanců může pracovat stejně dobře jako mladší. U zaměstnaných starších lidí se prokazuje výhoda menší fluktuace, méně pracovních úrazů a větší spolehlivost oproti mladším zaměstnancům.

Izolace – společnost se domnívá, že osamělost je pro většinu seniorů nad 65 let velmi vážný problém. **Skutečnost** však mýtus izolovanosti starých lidí vyvrací. Většina starších není společensky izolovaných, kolem 2/3 z nich žije s manželem nebo s rodinou. Jen okolo 4 % starších je extrémně izolovaných. U nich byl ale tento rys přítomný již dříve a není znakem stáří. Mnozí starší lidé mají blízké příbuzné a přátele v dosažitelné vzdálenosti a kontakty jsou relativně časté.

Proti mýtu o osamělosti seniorů hovoří fakta výzkumu Českého statistického úřadu z roku 2004. V naší republice žilo v populaci mužů nad 65 let 128 266 osamoceno (rozvedených nebo ovdovělých), zatímco v manželství jich žilo 388 660. Mezi ženami staršími 65 let byl poměr opačný. Bez partnera jich dle oficiálních statistik žilo 552 610 a v manželství 274 491.

Chudoba – široký rejstřík názorů od představy, že většina starších je chudá, až po předpoklad, že většina z nich je bohatá – oboje s negativním významem, **skutečnost** nepotvrzuje. Český statistický úřad uvádí, že k nejchudší vrstvě v naší společnosti se řadí mladší ženy samoživitelky s malými dětmi.

Deprese – předpoklad, že typická starší osoba je nemocná, bezmocná, senilní, neúčinná, osamělá, v bídě, tudíž deprimovaná, postižená nutně depresí, je rovněž neadekvátní. **Skutečnost** dokládá, že těžší formy deprese jsou méně časté mezi seniory než mezi mladšími lidmi. Nicméně mezi jednotlivými formami duševních chorob je deprese u starších lidí nejčastější. I v České republice je počet sebevražd u seniorů vážným problémem a je nejvyšší ze všech věkových skupin. U nás v roce 2000 připadalo celkem 15,8 sebevražd na 100 000 obyvatel, ale již 27,3 sebevražd ve věku 70 - 74 let a ve věku nad 85 let se jedná o 49 sebevražd na 100 000 obyvatel. Tento fakt činí depresi významným negativním jevem pro starší populaci.

Politická moc – domněnka, že starší lidé jsou silná, sobecká politická síla, která je s to odvrátit politickou moc od potřebných reforem, neobstojí. **Skutečnost** je taková, že je sice velké množství voličů mezi starými lidmi vzhledem k jejich početnímu zastoupení ve společnosti, ale většinou nehlasují jako blok, stejně jako většina populace, a následně mají méně politické moci, než se předpokládá.²⁵

Stáří lze ovšem charakterizovat také pozitivně. Jako přednosti stáří můžeme jmenovat např. vyzrálost a uvážlivost, zdravý úsudek, životní zkušenost, rozvážnost, trpělivost, skromnost a šetrnost, nadhled, shovívavost a laskavost, zážitky doby (pamětníci různých událostí), vnímavost ke kráse a umění. Už Cicero řekl, že *„při velkých výkonech nezáleží na tělesné síle, obratnosti nebo rychlosti, ale na rozvaze, vážnosti a správných názorech, a to jsou přednosti, o které stáří nejen není ochuzováno, ale které mu dokonce přebývají.“*²⁶

2.4 Stereotypy o stáří

Stereotyp je zjednodušující představa o někom nebo o něčem, která ale většinou nevznikla na základě vlastní zkušenosti. Do jedné škatulky tak házíme automaticky všechny nehledě na to, jaká je naše vlastní zkušenost. A právě kvůli tomu se stereotypy

²⁵ Viz. Tošnerová, T., Ageismus. Průvodce stereotypy a mýty o stáří. Ambulance pro poruchy paměti. Ústav lékařské etiky 3. LF UK a FNKV Praha 10. Praha, 2002, s. 8-9.

²⁶ Viz. Cicero, T.M., Cato starší o stáří, vyd. 1, Praha:Supraphon, 1975, s. 12.

stávají bariérou, která nám brání určitého člověka poznat, protože si ho předem někam zařazujeme. Lidé mívají tendenci smýšlet o starých lidech na základě mýtů a předsudků, ze kterých pak vznikají zažitá stereotypy. Staří lidé se jim jeví všichni stejní, ačkoliv je zřejmé, že každý člověk je individualita, osobnost. Stejně jako v mládí, tak i ve stáří bude jeho chování odlišné od těch druhých. Nabízí se ale otázka, nakolik sami senioři přebírají stereotypy stáří a identifikují se s nimi, protože pasivním přístupem k životu, kdy již nic nečekají, se sami podílejí na udržování těchto stereotypů.

Zažitých stereotypních náhledů na staré lidi využívají především média, která vlastně v dnešní společnosti vytvářejí normy a podněcují nevraživost mládeže vůči starší generaci. Na základě této „masáže“ ze všech stran se skoro nemusíme divit, že vede ke konkrétním projevům této nevraživosti. Například na dnes asi nejoblíbenějším komunikačním internetovém portále Facebook lze navštívit skupiny s uživatelskými jmény jako: „*Také nenávidíte, když si důchodci stěžují na naši generaci?*“, „*Důchodci, když vydrží létat 2 hod. po městě, vydrží stát 10 minut v autobuse*“. Asi nejvíce oblíbená je skupina s více jak třista tisíci fanoušky, jejímž uživatelským jménem je slogan: „*Jejich revírem je Kaufland, jejich tempo je vražedné – DŮCHODCI! Jejich protivníci jsou mládež, vysoké ceny a schody. Důchodci z ČR buzerují, hledají slevy a sedí v autobusech ve dne v noci*“²⁷ – takhle doslovně zní popis skupiny, která se netají svými nepřátelskými postoji vůči nejstarší generaci. Stránka obsahuje fotky a videa lidí pokročilého věku, které tyto lidi různým způsobem zesměšňují nebo jsou to ukázky agresivního chování starších lidí na veřejnosti. U velkého počtu příspěvků zde zaznamenané především urážlivé a diskriminační komentáře. Můžeme se pouze ptát, zda má tato skupina za cíl rozdmýchat mezi mládeží ještě větší nenávist vůči důchodcům, nebo zda bylo účelem se pouze zasmát vtípnému názvu.

²⁷ Srov. <http://www.facebook.com/pages/Jejich-rev%C3%ADrem-je-Kaufland-jejich-tempo-je-vra%C5%BEedn%C3%A9-D%C5%AECHODCI/374249636212>.

3. Mezigenerační solidarita

Ve druhé kapitole jsem definovala ageismus a v této souvislosti připomenula předsudky, mýty a stereotypy zakládajícími ageismus. Dnešní uznávaný kult mládí se odráží nejen v ageismu, ale je také výrazně propojen s mezigeneračními vztahy, neboť prohlubuje propast mezi mládím a stářím. Pokládám jej za nejvýznamnější faktor přispívající k negativnímu postavení seniorů ve společnosti, k nevráživosti mladých vůči starým. Zde nacházím také souvislost se sociální pedagogikou, a to především v oblasti prohloubení mezigenerační solidarity.

3.1 Generační vztahy

Pojem *generace* pochází z latiny: *genus = rod, druh* (řec. *génos = rod, potomek, pokolení, původ, narození, vlast, druh*). Generace je velká, sociálně diferencovaná skupina osob, které jsou spojené dobově podmíněným stylem myšlení a jednání a prožívají podstatná období své socializace ve shodných historických a kulturních podmínkách.²⁸ Můžeme ji také pojmenovat jako potomstvo žijící v přibližně stejném čase. Odtud můžeme generaci definovat také jako průměrné období mezi narozením rodičů a narozením jejich dětí: jeho délka činí u lidí zhruba 20 – 25 let. Generace žije ve stejném čase, má stejné možnosti, rozumí daným vztahům své doby.

Generační vztahy patří mezi důležité činitele, které umožňují společenské začlenění jedince. Starší generace předává generaci mladší jednak praktické znalosti i dovednosti, jednak ustálené kulturní obyčeje a zvyky, jejichž sdílení zajišťuje pokračující identitu, tedy pocit jedinečné sounáležitosti příslušníků obce, národa apod. Mladší generace však obvykle usiluje o změnu myšlenkového dědictví rodičovské generace. Tím vzniká atmosféra generační vzpoury. V soužití generací se tedy střídají a prolínají soulad a vzájemná spolupráce s napětím a soupeřivými konflikty.

²⁸ Viz. Velký sociologický slovník, svazek I-O, s. 339.

V dřívějších kulturách byl obraz „stařešiny rodu“ chápán výrazně pozitivněji, jako zdroj informací a zkušeností nastřádaných předchozími generacemi. Tyto osoby zaujímaly v rodové hierarchii výsadní postavení a požívaly všech výhod své pozice. Jejich životní moudrost kompenzovala nedostatek fyzických sil, a poskytovala jim plnoprávné postavení v sociálním uspořádání.

Současná moderní industriální společnost má přístup k velkému množství informací v literatuře a především na internetu, takže jeden z hlavních významů generačního soužití, tedy předávání zkušeností, se nám nyní jakoby vytrácí. Vývoj a tempo přisunu nových technologií a informací neustále roste, čímž význam předávání zkušeností mezi generacemi ustupuje do pozadí.

Mladá generace byla už před tisíci lety starou generací odsuzována pro svou touhu něčeho dosáhnout a nebojácnost jít hlavou proti zdi. Stará generace však byl vždy v úctě a ostatní generace ctily její moudrost a zkušenost. Dnes se ale úcta mladých ke stáří téměř vytratila a stupňují se konflikty mládí versus stáří. Na základě různých předsudků staří nadávají na mládež, že je nevychovaná, mladí si zase myslí, že jsou staří lidé negramotní, pomalí, zdržující. A opět tu vystupuje na scénu velká moc médií. Jednotlivé generace jsou zaškatulkovány v určitých stereotypních náhledech a těchto náhledů média náležitě využívají a tím přispívají k nevráživosti mezi generacemi.²⁹

Zdá se, že současná mezigenerační solidarita je posilována pouze právními povinnostmi, jako je starost o dítě do 18 let. Ztrácí se osobní vztahy a nahrazují se právními pravidly. Stále však platí, že velký význam v nastavení životních postojů a názorů má model rodiny, ve které mladí lidé vyrůstají. Tedy jaké místo v rodině zaujímají prarodiče, jestli žijí ve společné domácnosti, eventuálně jaké jsou mezigenerační vztahy uvnitř rodiny. Také se zde projevuje vliv víry a hodnotové orientace při výchově. Z pohledu sociální pedagogiky je rodina považována za vůbec nejdůležitější sociální skupinu. Rodina je zdrojem zkušeností a sociálních vzorců chování, které si dítě osvojuje a nemůže je získat v jiném prostředí. Rodina jako jednotka je zdrojem specifického systému preference hodnot a ty ovlivňují chování

²⁹ Viz. např. volební klip režiséra P. Zelenky „Přemluv bábu a dědu, ať nevolí levici!“ Nevolte levici! To je poselství, které sdělují Martha Issová a Jiří Mádl. Mladší generace se má rozjet ke svým rodičům a prarodičům a ty přesvědčit o tom, že volit levici je šlápnutí vedle.

jejich členů v interakci se společností. Ve formování mladého jedince má společně s vrstevníky a školou nezastupitelnou úlohu.

3.2 Prognózy mezigeneračního soužití

Obecně řečeno se zdá, že pro mnohé naše spoluobčany jsou na obou koncích životního cyklu viděni lidé jako neproduktivní - v dětství i stáří. Pouze střední věk bývá vnímán jako ten, který nese zátěž za obě skupiny. Děti jsou však ekonomickou investicí, kdežto stáří je vnímáno již pouze jako finanční dluh a závazek.

V současném období ekonomické krize se mladí lidé stále častěji dívají na seniory jako na ty, kteří jim „kradou práci“, „jen zdržují“. Nejenže se zvětšuje věkový konflikt, ale situace vede k mezigeneračním nevraživostem. R. Dahlke v knize „*Čím onemocněl svět?*“ uvádí, že některým mladým lidem úplně chybí iniciativa a odůvodňují to tím, že se nemají chuť dít jenom proto, aby zajistili starším generacím důchody a penze. O určité smlouvě mezi generacemi nechtějí ani slyšet. Dále se Dahlke zabývá trendem směřujícím k osamělosti a co nejmenší míře odpovědnosti. Namísto početných rodin v dnešní společnosti převládá život osamělých jedinců (*singles*), kteří staví do středu svého života pouze sami sebe a život bezdětných párů (*dinks* – *double income no kids* = dvojitý příjem, žádné děti): ještě žijí ve dvojicích, ale plodit děti by je zatížilo a především prodražilo živobytí. Rodiny s malými dětmi sami sebe degradovali do nižší střední společenské vrstvy už jenom tím, že mají děti. Jak *singles*, tak *dinks* si vynahrazují kvantitou to, co jim schází na kvalitě. Tento hrozivý vývoj bude eskalovat, až miliony dnešních *singles* zestárnou. Až budou *singles* odkázáni na cizí pomoc, nebude se mít o ně kdo postarat, jelikož budoucí pečovatelé se vůbec nenarodí.

V rámci celosvětové globalizace dnes ovládají světový vývoj nadnárodní koncerny, jejich metody jsou určovány zákony peněz a nepodléhají žádné státní ani etické kontrole. Peníze vydělávají zase peníze, vše ostatní, jako například sám člověk, klesá po příčkách hodnotového žebříčku stále hloub. Koncerny určují náš každodenní život, naše obecné společenské chování a hodnotový systém, pomáhají vyvolávat stále

větší posedlost penězi a úspěchem. Formují tak morálku, kde není místo pro soucit, ohleduplnost či obětavost. Závěrem Dahlke shrnuje, že nová společnost a nový člověk se stanou skutečností pouze tehdy, když budou staré motivace jako zisk a moc nahrazeny novými. Když ve prospěch svůj i naší planety stanovíme jiné priority, mělo by nám to přinést úlevu od konzumu.³⁰

Na rozdíl od R. Dahlkeho je F. Schirrmacher pesimističtější. Předjímá, že v období let 2010 až 2020 nastane šok, kdy generace narozená v letech 1960 až 1970 se dostane do osobní věkové krize. Vytvoří se klima velkého pesimismu a strachu. Díky prodlužujícímu se věku bude žít spousta starších lidí, patřících k předchozím generacím. Vznikne tak jedinečný mix naprosto rozdílných generací, které budou vnímány jako staré. Dle Schirrmachera neexistuje žádná zkušenost, která by napověděla, co se stane, když ve společnosti převládne velké množství starých lidí. *„Musíme se odpoutat od zavedeného způsobu myšlení, musíme v sobě probudit skutečně hrdinskou odvahu, zavést nové kalendáře života, podporovat důvěru v sebe sama a přesvědčení, že stárnutí je změna, nikoli osud. Teprve když odmoříme obraz stáří a zbavíme ho nákazy, kterou představuje trh zaměřený na spotřebu nejnovějších výrobků, můžeme počítat s potomstvem a rozmnožováním.“* Lidé mají dle něj možnost formovat budoucnost svého sociálního a společenského prostředí pouze ve vlastních rukou.³¹

V roce 2005 schválila Evropská komise Zelenou knihu *„Nová mezigenerační solidarita jako odpověď na demografické změny.“* Komise v ní sděluje skutečnost, že Evropa dnes čelí změnám, jejichž rozsah a závažnost nemají obdoby. Dále se zabývá prognózami nové mezigenerační solidarity. Rodiny, které mají různé podoby, avšak tvoří základní složku evropské společnosti, nejsou prostředím motivovány k tomu, aby měly více dětí. Chce-li Evropa zvrátit směřování k demografickému poklesu, měla by více podporovat rodiny prostřednictvím veřejných politik, které umožní ženám i mužům sladit rodinný a pracovní život. Rodina musí dále hrát významnou úlohu, pokud jde o mezigenerační solidaritu. Evropská Unie proto musí lépe poznat situaci rodin v jednotlivých členských státech, zejména co se týče zaměstnanosti a příjmů neúplných

³⁰ Viz. Dahlke, R., Čím onemocněl svět? Z německého orig. přeložil J. Pondělíček, Euromedia Group, k.s. – Ikar: Praha 2004, s. 33-86, s. 261.

³¹ Viz. Schirrmacher, F., Spiknutí metuzalémů: stáří má zelenou!, 1. vyd., Praha: Knižní klub, 2005, s. 58-62.

rodin, přístupu k bydlení, sociálních dávek a péče o seniory. Počet obyvatel EU bude díky přistěhovalectví mírně růst až do roku 2025, kdy začne klesat, přičemž příčinou je přirozený úbytek a čistá emigrace.

Demografické změny, pokračují v přiblížení téže publikace, v současné době utvářejí novou společnost a tyto změny se od roku 2010 zrychlí - bude čím dál tím méně mladých lidí a dospělých, čím dál tím více starších pracovníků, důchodců a velmi starých lidí. Naše společnosti budou muset vymyslet nové způsoby, jak zhodnotit růstový potenciál mladých lidí a starších občanů. Bude nezbytné, aby se na zvládnutí těchto změn podíleli všichni účastníci - mezi generacemi bude třeba vybudovat nové formy solidarity, a to na základě vzájemné podpory a předávání dovedností a zkušeností. K tomu by měla přispět Evropská iniciativa pro mládež. Děti a mladí lidé budou přebírat štafetu od početnějších generací, než jsou sami. Je pravda, že úroveň jejich vzdělání je znatelně vyšší, než tomu bylo u předcházejících generací - v EU-15 mělo v roce 2003 vysokoškolské vzdělání přibližně 28 % lidí ve věku 25-34 let oproti pouhým 16 % ve věkové skupině 55-64 let. Díky tomu lze předpokládat vyšší produktivitu a přizpůsobivost. EU by si nicméně měla uvědomit, že její mládež se stává vzácným zdrojem, jehož potenciál není dostatečně využíván. Ale i senioři se mění. Řada z nich se stále častěji usazuje v jiném regionu či v jiné zemi - mobilita není vlastně pouze mladým nebo lidem v aktivním věku. Jejich spotřeba se zaměřuje na nové zboží a služby. Mají rovněž zájem o aktivní účast na společenském životě - již nyní hrají významnou úlohu v dobrovolnickém sektoru. Budou si moci přát pokračovat v pracovní činnosti nebo zkombinovat zaměstnání na částečný úvazek s důchodem.³²

3.3 Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity

Zdá se, že problém mezigenerační solidarity není politikům především v Evropě až tak lhostejný. Rok 2012 byl v rámci EU vyhlášen Evropským rokem aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity (dále jen EY 2012), s důrazem na podporu vitality a důstojnosti všech osob.

³² Zdroj: <http://www.helpnet.cz/seniori/dokumenty-tykajici-se-senioru/365-3>, ISSN 1802-5145.

Celkovým cílem EY 2012 je usnadnit vytvoření kultury aktivního stárnutí založené na společnosti vstřícné pro všechny věkové skupiny. Mezi konkrétní cíle EY 2012 patří:

- zvýšit obecného povědomí o významu aktivního stárnutí a jeho různých aspektů a zajistit, aby mu bylo přiznáno významné postavení v politické agendě subjektů zúčastněných na všech úrovních. Cílem je vyzdvihnout cenný přínos starších lidí pro společnost a hospodářství a více jej uznávat, podporovat aktivní stárnutí, solidaritu mezi generacemi a vitalitu a důstojnost všech lidí, více se snažit o mobilizaci potenciálu starších lidí bez ohledu na jejich původ a umožnit jim vést nezávislý život;
- podněcovat diskuzi, předávat si informace a rozvíjet vzájemnou výměnu zkušeností mezi jednotlivými členskými státy, jakož i zúčastněnými subjekty, na všech úrovních, s cílem podporovat politiku aktivního stárnutí, určit a šířit osvědčené postupy a podporovat spolupráci a součinnost v dané oblasti;
- nabídnout rámec pro závazky a konkrétní opatření, které umožní Unii, členským státům a zainteresovaným subjektům na všech úrovních, při výrazném zapojení občanské společnosti, sociálních partnerů a podniků a se zvláštním důrazem na podporu informačních strategií, aby prostřednictvím konkrétních činností vypracovaly inovativní řešení, politiky a dlouhodobé strategie, včetně komplexních strategií řízení zohledňujících věkovou strukturu v oblasti zaměstnanosti a práce, a sledovaly konkrétní cíle týkající se aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity;
- podporovat činnosti, které pomohou bojovat proti diskriminaci na základě věku, překonávat stereotypy související s věkem a odstranit bariéry, zejména pokud jde o zaměstnatelnost starších osob.

Vyhlášení uvedeného EY 2012 Ministerstvo práce a sociálních věcí považuje za užitečný krok v procesu vyrovnávání se s důsledky demografických změn v České republice. Toto ministerstvo bylo rovněž pověřeno koordinací EY 2012 v České republice. Má za úkol realizovat u nás následující činnosti a aktivity:

- konference, akce a iniciativy, s aktivním zapojením všech příslušných zúčastněných subjektů, s cílem podpořit diskuzi, zvyšovat povědomí a podněcovat závazky ke konkrétním cílům přispívajícím k udržitelným a trvalým dopadům;
- informační, propagační a vzdělávací kampaně využívající multimédia;
- výměnu informací, zkušeností a osvědčených postupů, a to mimo jiné prostřednictvím otevřené metody koordinace a sítě zúčastněných subjektů usilujících o dosažení cílů evropského roku;
- výzkum a šetření na úrovni Unie, celostátní nebo regionální úrovni a šíření výsledků s důrazem na hospodářský a sociální dopad podpory aktivního stárnutí a s ním spojených politik.³³

Mediálním partnerem Evropského roku 2012 je pouze Český rozhlas 2. Zde se musím ptát, proč ministerstvo nepřizvalo minimálně veřejnoprávní kanál ČT1, pokud by mělo zájem, dle mého názoru, v dnešní době velmi aktuální problém mezigenerační solidarity, více zviditelnit mezi veřejností. Činnosti a aktivity spojené s touto problematikou jsou k dispozici pouze na stránkách ministerstva.

Vrátím se opět k prohloubení mezigenerační solidarity, které spočívá, nejenom podle mého názoru, ale jak je výše uvedeno, i dle názoru EU, zejména ve zviditelnění seniorů ve společnosti. Lidé by se měli celkově naučit chápat stáří jako plynulé ukončení cesty životem, který měl význam, ctít ho a respektovat ve svých očích a postupně odbourávat zažitá stereotypy a předsudky vytvořené mezi generacemi. Senioři by se zejména měli aktivně zapojit do života společnosti, udržovat zdravý životní styl a klást si neustálé cíle, které by mohli překonávat. A v pomoci s těmito aktivitami spatřuji přínos sociální pedagogiky a jejích pedagogů.

³³ Viz. <http://www.mpsv.cz/cs/11696>, <http://active-ageing-2012.eu>.

3.4 Působení sociální pedagogiky v oblasti prohloubení mezigenerační solidarity

Sociální pedagogika představuje aplikované odvětví pedagogiky zabývající se výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých. Tento vědní obor se „zaměřuje na každodennost života jedince, na zvládání životních situací bez ohledu na věk, akcentuje ochranu jedince před rizikovými vlivy a iniciuje takové změny v sociálním prostředí, které se snaží uvádět do souladu individuální potřeby a zájmy jedince s možnostmi společnosti.“³³

Sociální pedagog je profesionál, který se snaží napomoci jedincům či skupinám lidí k tomu, aby rozvinuli svůj potenciál a dobře zvládali život bez konfliktů se svým okolím či se společností. Sociální pedagog může v tomto smyslu působit ve dvou rovinách:

„1. **Integrační** – sociální pedagog se zaměřuje na osoby (klienty), jež potřebují odbornou pomoc a podporu (lidé v krizových situacích, v psychickém, sociálním či psychosociálním ohrožení, kteří se stávají pro okolí překážkou).

2. **Rozvojové** – sociální pedagog podporuje a upevňuje žádoucí rozvoj osobnosti, který by měl směřovat ke správnému životnímu stylu a hodnotnému a užitečnému naplňování volného času; pak jde vlastně o sociální prevenci, která se týká celé populace, zejména však dětí a mládeže.“ Působení sociálního pedagoga v těchto oblastech může být cíleno na jedince, skupiny, případně i komunity.³⁴

Sociální pedagogika má tedy dvě základní funkce: preventivní (profylaktickou) a terapeutickou (kompenzační). Úkolem sociální pedagogiky je tyto znevýhodněné členy společnosti naučit ovládat strategie pro zvládání těžších životních situací a učit je aktivní účasti a zapojení do společenského života. Jde o sociálně-výchovnou činnost. Ta klade důraz na sociální dovednosti, které umožňují a usnadňují život člověka ve společnosti. Jsou to dovednosti jako sociální komunikace, sociální adaptace, integrace,

³³ Viz. Kraus, B., Základy sociální pedagogiky, 1. vyd., Praha:Portál, 2008, s. 46.

³⁴ Viz. Kraus, B., Základy sociální pedagogiky, 1. vyd., Praha:Portál, 2008, s. 199.

navazování kontaktů, získávání vhledu do mezilidských vztahů apod.³⁵ Sociální pedagog tak může najít uplatnění například při různých formách poradenství, při hledání možností uplatnění a seberealizace lidí s handicapem či při organizování svépomocných skupin pro lidi s určitým typem znevýhodnění a pro jejich rodiny.

B. Kraus uvádí velmi podrobný výčet pracovních pozic, na kterých se může sociální pedagog dobře uplatnit a využít tam své pracovní kompetence:

V rezortu školství, mládeže a tělovýchovy může sociální pedagog působit jako vychovatel ve školních klubech, družinách, domovech mládeže, dětských domovech, domech dětí a mládeže, střediscích volného času. Může také působit jako výchovný poradce ve školách či jiných institucích výchovného poradenství. Dalším místem uplatnění sociálního pedagoga je oblast preventivní výchovné péče jako koordinátor prevence, metodik prevence, pracovník v krizových centrech či střediscích pro mládež. Sociální pedagog též může provádět výchovnou a osvětovou činnost určenou seniorům.

V rezortu práce a sociálních věcí zastávají sociální pedagogové místa sociálních asistentů, sociálních kurátorů pro mládež, pracovníků v ústavech sociální péče a v institucích sociálně výchovné péče o seniory.

Rezort vnitra nabízí sociálním pedagogům příležitost práce v utečeneckých táborech, okrskové službě či kriminální prevenci.

Poslední oblastí, která dle Krause skýtá velké možnosti pro uplatnění sociálních pedagogů, jsou *církevní, společenské a neziskové organizace* – instituce zaměřené na péči o děti a mládež, nadace, humanitární a charitativní instituce, střediska křesťanské

Vraťme se však k seniorům: jako jeden z vhodných nástrojů prohloubení mezigenerační solidarity ve společnosti se jeví sociálně-výchovná práce se seniory, která může nabývat mnoha podob. Sociální pedagog může působit např. jako koordinátor seniorských aktivit v různých organizacích, institucích a zařízeních pro seniory, pracovat v poradně pro seniory (podpora při řešení problémů a těžkostí spojených se stářím, doprovázet seniory na úřady, pracovat v základním sociálním poradenství atd.).

³⁵ Viz. Kraus, B., *Základy sociální pedagogiky*, 1. vyd., Praha:Portál, 2008, s. 50.

Abych byla konkrétní, pod záštitou některých městských částí jako např. Prahy 8, existují Centra aktivizačních programů pro seniory. Je to zařízení podporující aktivní prožívání seniorského věku. Všechny aktivity zde probíhají zdarma za podpory Městské části Prahy 8 a Obvodního ústavu sociálních služeb Prahy 8. Program je zaměřen na pestrou paletu aktivizačních programů reagující pružně na potřeby a zájmy návštěvníků. Nabídka se průběžně doplňuje a obměňuje. V současné době nabídku tvoří:

- školička internetu (kurz základů práce na PC a práce s internetem)
- bezplatný přístup na PC a internet
- arteterapie
- cvičení paměti
- kurzy AJ, NJ, FJ, RJ
- poradenství sociální, právní, psychologické a pro zdravotní a kompenzační pomůcky
- výtvarné dílničky
- pohybové aktivity a nordic walking
- taneční terapie
- cvičení na židlích
- zdravotní cvičení + výuka lidových tanců
- dramaticko-recitační kroužek
- klub společenských her – šachy
- kroužek šití
- přednášky a promítání.

Senioři se na kurzy musí předem objednat, program probíhá denně od 9.00 hod. do 17.00 hodin. Každý senior, který má o tyto aktivity zájem, udělá nejlépe, když se dostaví přímo do Centra, seznámí se s aktuálním programem a vybere si podle svého zájmu aktivitu, které byste se rád účastnil. Přihlásit se může také telefonicky.

Pod záštitou městských úřadů se mohou senioři také aktivně zapojovat v Klubech seniorů. Tyto kluby nabízí možnost příjemně strávit čas ve společnosti vrstevníků, kteří mají zájem být spolu. V Klubech seniorů najdou příležitost společně

něco zažít, spřátelit se, dozvědět se něco nového, posedět a dát si kávu nebo čaj. Náplní klubových setkání bývá trénink paměti, procvičení psychomotoriky, fyzický pohyb i diskuze na zajímavá témata. Tyto kluby si však senioři vedou sami. Organizují si výlety do okolí, buď pěšky, nebo určená sociální pracovnice úřadu, která má Klub seniorů v dané městské části na starosti, zajistí autobus. Tato pracovnice také zajišťuje chod kluboven a platby za provoz.

Zajímavým centrem v Brně pro možnosti prohlubování mezigenerační solidarity je Centrum pro rodinu a sociální péči (CRSP), brněnská nezisková organizace, která od roku 1992 poskytuje rodinám vzdělávací, volnočasové a poradenské programy a také podporu v obtížných životních situacích. CRSP je místem, kam lidé s důvěrou přichází hledat podporu a inspiraci pro spokojený rodinný život. Programy jsou určeny dětem, dospívajícím, rodičům, ženám, úplným i neúplným rodinám, seniorům a odborné veřejnosti. V rámci nejrůznějších aktivit se zde lidé střetávají nejen s vrstevníky, ale vytváří se i prostor pro navazování kontaktů a setkávání napříč generacemi. K prohlubování mezigenerační solidarity má několik programů:

- **Trojlístek – „adoptivní“ vztah mezi seniorem a rodinou**

Tento projekt napomáhá sblížení tří generací – dětí, rodičů a prarodičů, a zároveň je řešením dvou novodobých problémů, které v současné společnosti vyvstávají. Na jedné straně jde o seniory, kteří často žijí sami, cítí se být nevyužiti a izolováni, na straně druhé tu pak jsou rodiny s malými dětmi, které z nejrůznějších příčin postrádají kontakt prarodiči. Díky projektu Trojlístek můžeme seniorům i rodinám nabídnout možnost seznámení a vybudování oboustranně prospěšného vztahu. Senioři tak získají možnost smysluplně investovat svůj čas a schopnosti, rodiny pak příležitost kontaktu se starší generací, načerpání nových podnětů a zkušeností. V rámci projektu se konají pravidelná setkávání seniorů a rodin, na kterých obě strany získají vše důležité pro zdárné vyvíjení vzájemného vztahu. Nedílnou součástí projektu je poradenství pro seniory i rodiny a individuální konzultace. Pro upevňování vzniklých vazeb a také možnost výměny zkušeností pak jsou organizovány různé volnočasové a kulturní aktivity.

- **KLAS – KLub Aktivních Seniorů**

Tento program nabízí seniorům možnost pravidelného setkání, navázání nových kontaktů, sdílení zkušeností a dojmů, načerpání nových informací, aktivního zapojení se do života obce apod. Po celé České republice již takto existuje na čtyři desítky KLASů, jejichž vznik a fungování koordinuje CRSP. Právě díky aktivnímu zapojení seniorů dochází k mezigeneračnímu setkávání, a to zejména při pořádání různých společných akcí, jakými jsou například bály, hravé trénování paměti s dětmi z mateřských škol či školních družin nebo besedy třeba na téma nové komunikační techniky.

- **Kurzy cvičení a výtvarného tvoření rodičů a prarodičů s dětmi**

V rámci pravidelných cvičení jsou děti stále častěji doprovázeny prarodičem, většinou babičkou, a to nejen jako záskok za nemocnou maminku. V řadě případů babičky doprovázejí svá vnoučátka zcela pravidelně. Spolu s ostatními dětmi a jejich maminkami pak vytváří dobře fungující celek, kde maminky mohou obdivovat mnohdy záviděníhodný elán a vitalitu mnohých babiček. Pro ty zase tato pravidelná setkávání znamenají příležitost v ze zaběhnutého stereotypu, načerpání nových sil a třeba také informací o tom, co je právě aktuálního ve světě mladší generace.

- **Trénování paměti, jazykové kurzy**

Jakékoliv trénování paměti je důležité jako preventivní cvičení k udržení duševní svěžesti a pomáhá předcházet nemocem stáří (Alzheimerova choroba, demence). Může mít různé podoby, od kurzů trénování paměti, přes výuku jazyků, po psychomotorický trénink. Jazykové kurzy vycházejí z potřeby naučit se dorozumět v běžných životních situacích, které nás mohou v zahraničí potkat – při nakupování, návštěvě kavárny či restaurace, při ztrátě něčeho nebo při zjišťování cesty, při návštěvě lékaře atd. S ohledem na tuto skutečnost jsou volena jednotlivá témata lekcí a hodiny jsou vedeny spíše konverzačně.

- **Pobyty prarodičů s vnoučaty**

Letní pobytové akce jsou realizovány prostřednictvím občanského sdružení Klub přátel rodiny o. s., jehož činnost úzce souvisí s CRSP. Prarodiče se účastní těchto pobytů se svými vnoučaty už řadu let, kde je čeká připravený pestrý program. Znamená to pro ně

příležitost se navzájem chválit, povzbuzovat a především smysluplně trávit čas vzájemnou blízkostí. Pobyty jsou koncipovány jak pro prarodiče s vnoučaty předškolního věku a mladšího školního věku, tak i pro vnoučata staršího věku.

- **Víkendové pobyty matka-dcera-babička**

Jedná se o mezigenerační pobyt, zaměřený na společně strávený čas matky a dcery, případně babičky a vnučky nebo všech tří dohromady. Součástí programu jsou aktivity, při nichž je kladen důraz na bližší poznávání se, pochopení, předávání zkušeností a hodnot – společné pečení vánočky a míchání drinků, beseda s odborníky s praktickými ukázkami z oblasti kosmetiky, kadeřnictví, manikúry, dále beseda s odborníkem na zdravou výživu, hry, diskuze.

Všechny tyto programy probíhají celoročně a jsou pevnou součástí nabídky Centra pro rodinu a sociální péči. Jejich financování je zajišťováno prostřednictvím evropských, státních, krajských a obecních dotačních titulů a také spoluúčastí samotných účastníků. Cílem CRSP je nejen uchovat ráz těchto programů, ale také posílit a prohloubit jejich mezigenerační kontext, jelikož je důležité vnímat, že mezigenerační aktivity, dialog a učení jsou nosnou stránkou naší budoucnosti.³⁶

³⁶ Viz. <http://www.crsp.cz/seniori>.

II. EMPIRICKÁ ČÁST

4. Sociologické šetření

V rámci realizovaného průzkumu byl zjišťován přístup dospívající mládeže k předsudkům vůči starým lidem v rámci mezigeneračního soužití. Předmětem zájmu bylo také poznání názorů dnešní mládeže na konkrétní projevy nevraživosti vůči starým lidem v naší společnosti a jejich pohledu na stáří. Dále pak byla zkoumána vyhraněnost postojů mládeže ke stáří a také to, jaká je informovanost dnešních dospívajících o kultu mládí a diskriminaci stáří.

Průzkum proběhl koncem února a začátkem března 2012. Celkově bylo vyplněno 208 dotazníků, návratnost byla 100 %. Odpovídalo 85 dívek a 123 chlapců ve věku od 14 do 18 let.

4.1. Metodologie výzkumu a výzkumná technika

Průzkum byl realizován kvantitativní metodou. Ke sběru dat jsem využila dotazování. Jako techniku dotazování jsem vybrala dotazníkové šetření. Dotazníkové šetření je velmi frekventovanou metodou ve společenských vědách pro získávání dat od velké skupiny lidí.

Anonymní dotazník obsahuje celkem 13 otázek. V dotazníku se nacházejí tyto formy otázek:

- Otázky segmentační – respondenty podle nich zařazujeme do výzkumného souboru
- Otázky uzavřené - respondentům je předložen určitý počet předem připravených odpovědí, ze kterých si vyberou jednu variantu.
- Otázek polouzavřené - respondenti mohou vybrat několik odpovědí a doplnit i své vlastní stanovisko.
- Otázky škálové – respondenti mohli na číselné stupnici od 1 do 5 určit míru oblíbenosti určitých vlastností starých lidí.

- Otázka filtrační – na tento typ otázky odpovídali jen ti studenti, kteří na otázku č. 12 odpověděli ano.

První dvě otázky dotazníku zjišťovaly základní charakteristiky respondentů, kterými jsou pohlaví a věk. Další dvě otázky byly zaměřeny na rozdělení respondentů podle bydliště a na to, s kým bydlí ve společné domácnosti. Dále byl dotazník strukturován do dvou oblastí. První oblast (otázky č. 4, 5, 6, 7, 8 a 9) byla zaměřena na zjištění postojů mládeže k předsudkům vůči starým lidem v rámci mezigeneračního soužití. Druhá oblast otázek (otázky č. 10, 11, 12 a 13) prověřovala, jaké jsou názory dospívající mládeže na konkrétní projevy nevráživosti vůči seniorům.

Dotazníky byly roztříděny ručně a následné získané údaje převedeny do tabulek a procentuálně vyjádřeny a znázorněny v grafech programem Excel. Základem interpretace poznatků jsou hlavně absolutní a relativní četnosti odpovědí na jednotlivé otázky, v dalších případech pak třídění četností odpovědí podle věku a pohlaví respondentů. Dále byly výsledky tříděny také podle toho, zda mládež bydlí na vesnici nebo ve městě. Toto třídění bylo významné z hlediska potvrzení (vyvrácení) stanovených hypotéz (viz dále).

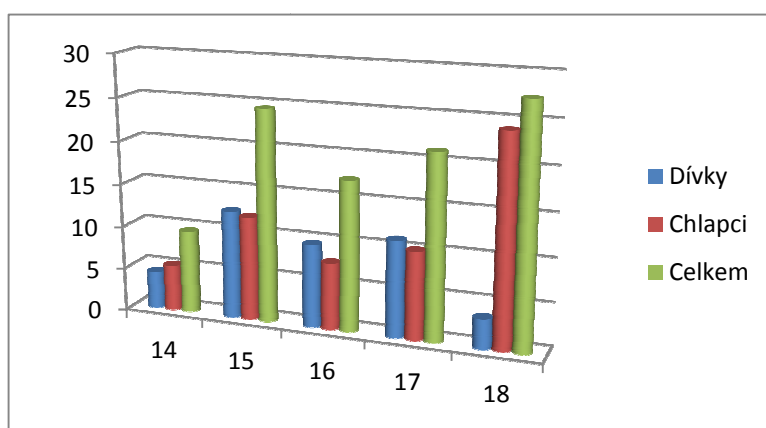
4.2. Výzkumný soubor

Základním souborem mého výzkumu byli žáci 9. třídy základních škol v Ivančicích a Jemnici a dále studenti Střední průmyslové školy v Třebíči a Střední odborné školy pedagogické v Brně. V souboru jsou nejvíce zastoupeni osmnáctiletí studenti (27,4 %), nejméně je čtrnáctiletých (9,6%). Mírně převažují chlapci (59,1%) nad dívkami (40,9%). Celkově nejvíce je mladíků ve věku 18 let (24 %), nejméně osmnáctiletých dívek (3,4 %). Složení výzkumného souboru dle věku a pohlaví znázorňuje následující tabulka a graf:

Tabulka č. 1: Složení výzkumného souboru dle věku a pohlaví respondentů

Věk	Dívky	%	Chlapci	%	Celkem dle věku	%
14	9	4,3	11	5,3	20	9,6
15	26	12,5	25	12	51	24,5
16	20	9,6	16	7,7	36	17,3
17	23	11,1	21	10,1	44	21,2
18	7	3,4	50	24	57	27,4
Celkem dle pohlaví	85	40,9	123	59,1	208	100

Graf č. 1 - Relativní četnost respondentů v %

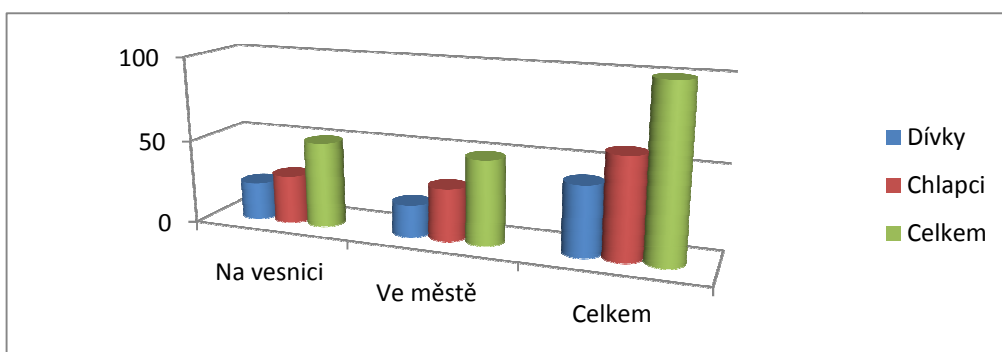

Respondenti byli dále podle otázek 3 a 4, které jsou důležité při zjišťování odpovědi na stanovené hypotézy, rozdělení podle bydliště a podle toho, zda žijí v domácnosti pouze s rodiči nebo i prarodiči. Ve výzkumném souboru mírně převažuje mládež žijící na vesnici (50,5 %) na rozdíl od mládeže žijící ve městě (49,5 %). Co se týká bydlení s rodiči, jedním rodičem nebo prarodiči, zde je jasně prokázáno nejvyšší procento (68 %) v bydlení s oběma rodiči. Složení výzkumného souboru dle bydliště respondentů a dle toho, zda žijí s rodiči nebo i prarodiči, ukazují následující tabulky a grafy č. 2 a 3:

Tabulka č. 2: Složení výzkumného souboru dle bydliště respondentů v procentech

Bydliště	Dívky	Chlapci	Celkem
Na vesnici	22,1	28,4	50,5
Ve městě	18,8	30,7	49,5
Celkem	40,9	59,1	100

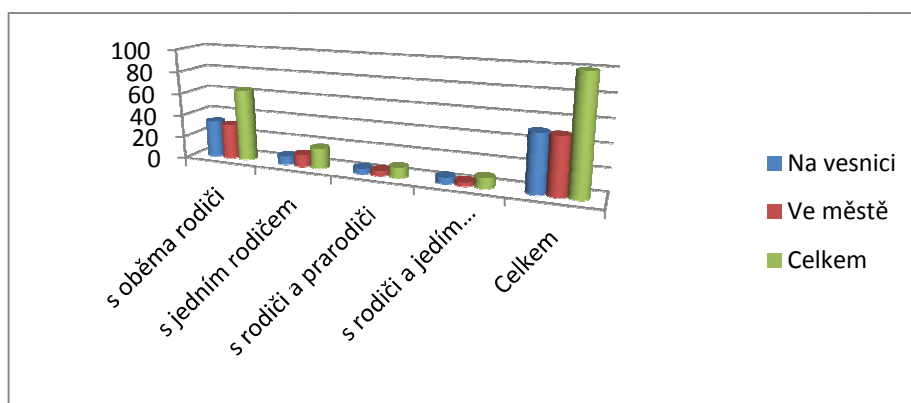
Graf č. 2 - Relativní četnost respondentů dle bydliště v %

Tabulka č. 3: Složení výzkumného souboru podle složení domácnosti respondentů v procentech

V domácnosti s	Na vesnici	Ve městě	Celkem
s oběma rodiči	33	31	64
s jedním rodičem	7,5	10,5	18
s rodiči a prarodiči	4,5	4,5	9
s rodiči a jedím prarodičem	5,5	3,5	9
Celkem	50,5	49,5	100

Graf č. 3 - Relativní četnost respondentů dle složení domácnosti v %

4.3 Formulace cíle a formulace hypotéz

Hlavním cílem průzkumu bylo zjistit, jaké názory a postoje má mládež v otázkách stárnutí, stáří a postavení seniorů ve společnosti. S tímto záměrem jsem uskutečnila výzkumné šetření. V rámci výzkumu byly stanoveny tyto dílčí cíle:

Cíl 1. Zjistit, zda se s konkrétními projevy nevráživosti a předsudky vůči starým lidem v rámci mezigeneračního soužití v naší společnosti více ztotožňuje dospívající mládež žijící ve městě nebo na vesnici.

Cíl 2. Zjistit, zda názor dnešní mládeže v kategorii přijímání nebo odmítání seniorů v naší společnosti je spíše vyhraněný nebo nevyhraněný.

Vzhledem ke zvoleným cílům a k jejich naplnění jsem stanovila tyto hypotézy:

Hypotéza H1: „*Mládež, která žije ve městě, se více ztotožňuje s projevy nevráživosti a předsudky vůči starým lidem v rámci mezigeneračního soužití než mládež, která žije na venkově.*“

Hypotéza H2: „*Mládež vyjadřuje své názory na přijímání nebo odmítání seniorů spíše vyhraněně.*“

5. Výsledky výzkumného šetření a interpretace výsledků výzkumu

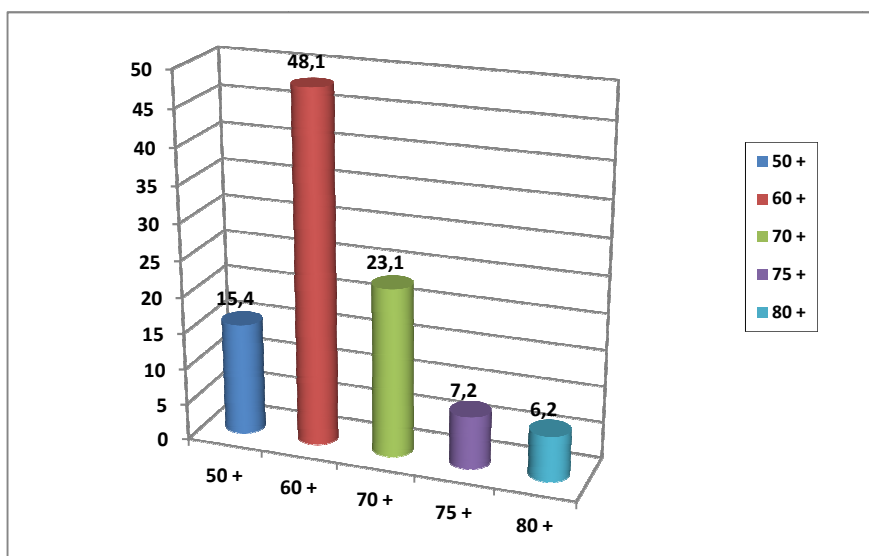
5.1 Postoje mládeže k předsudkům vůči starým lidem v rámci mezigeneračního soužití

První otázka následující po segmentačních otázkách zjišťovala, od kolika let považují respondenti člověka za starého. Jednalo se o pátou otázku v dotazníku a byla uzavřená: „*Od kolika let považuješ člověka za starého?*“ Studenti měli vybrat z předem daných možností. Největší počet dotazovaných (téměř 48,1 %) vybralo věk 60 let a více, druhý nejvyšší počet (23,1 %) dali respondenti věku 70 let a více. Je zajímavé, že 15,4 % respondentů považují za starého člověka už v 50 letech, ale na druhou stranu se to vzhledem k jejich mládí dá předpokládat. Třídění dle věku, pohlaví, místa bydliště ani společného bydlení neprokázalo významné rozdíly. Odpovědi jsou seřazeny v následující tabulce a grafu:

Tabulka a č. 4: *Od kolika let považuješ člověka za starého*

	50 +	60 +	70 +	75 +	80 +	Celkem
Počet v procentech	15,4	48,1	23,1	7,2	6,2	100
Absolutní počet	32	100	48	15	13	208

Graf č. 4 - Četnost odpovědí v %

Další (polozavřená) otázka se dotazovala na postřehy respondentů v oblasti života starých lidí. Otázka č. 6 zněla: „*Myslíš si, že si žijí starí lidé v ČR dobře?*“ Respondenti si měli vybrat jednu odpověď ze 4 nabízených možností a uvést příklad, proč si myslí, že tomu tak je. Nejvíce studentů si zvolilo názor „spíše ne“ (44,3 %) a za ním následuje názor „spíše ano“ (39,5 %). Jednoznačnou odpověď „ne“ si zvolilo 8,6 % respondentů a odpověď „ano“ označilo jen 7,6 % respondentů. Z uvedeného vyplývá, že studenti na toto téma nemají vyhraněný názor.

Mládež na vesnici se spíše přiklání k tomu, že si lidé v ČR žijí dobře (26 %), na rozdíl od mládeže ve městě, kde si to myslí 21,1 %.

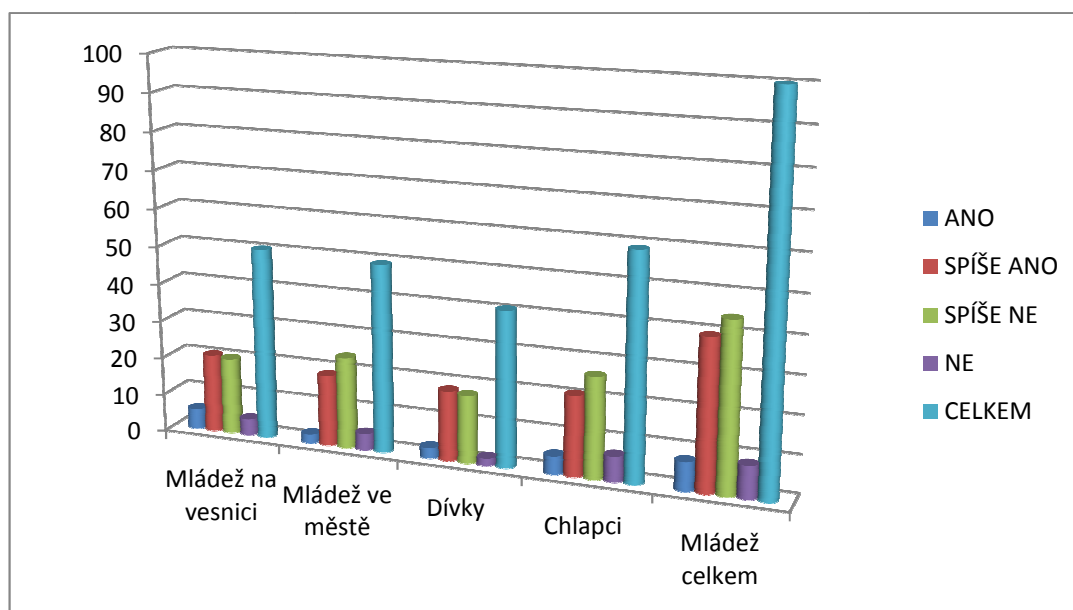
Možnost vysvětlit, proč si myslí, že tomu tak je, využilo 106 respondentů (51 %), a to především u vysvětlení otázek s odpovědí „ne, spíše ne“. Nejvíce převažoval názor, že je to z důvodu problematiky důchodové reformy, nízkých důchodů (44,3 %), kdy většina respondentů uváděla buď jenom důchod, nebo odkládání důchodů či také čím dál větší vzdálenost do důchodu. Druhé nejvyšší procento odpovědí, proč

tomu tak je, spočívalo v chování státu a vlády (16 %). Převažovaly odpovědi jako „stát o ně nemá žádný zájem“, „politici jsou kretění“, „politika“, „vláda ČR za nic nestojí“. Ti, kteří uvedli ve svých odpovědích „ano, spíše ano“ paradoxně opět uvedli důchody (19,8 %). Zde ale převažovali názory jako „mají důchod“, „důchody mají jako některý dělník, který musí živit rodinu“, „ještě mají důchod, my už ho mít nebudeme“. Zde bych si dovolila pozastavit se nad obrovským vlivem politické diskuse a médií: neustále ve zprávách, a to v novinách, na internetu nebo v televizi, kolují informace o důchodové reformě, o tom, zda vláda důchodcům přidá nebo ubere. Doma se k uvedené zprávě vyjádří i rodiče respondentů a ten si pak tímto ovlivněn utvoří vlastní názor, často poněkud zkreslený, jako např. „máme ještě celkem dobrý důchody, oproti Řecku.“ Ostatní názory se objevily pouze jednotlivě, z nich uvedu např. „v Africe se mají hůř“, „nemusí do práce“, „neživí rodinu“ nebo „mají klid, nic už moc neřeší“. Pouze 3 respondenti uvedli názor týkající se mezigenerační solidarity, a to „neslušná mládež“, „neoblíbenost u mladých“ a „společnost je má za neužitečné, nebere na ně ohledy“. Z uvedených odpovědí lze sestavit následující přehled:

Tabulka č. 5: Názory v procentech, zda si žijí staří lidé v ČR dobře

	ANO	SPÍŠE ANO	SPÍŠE NE	NE	CELKEM
Mládež na vesnici	5,3	20,7	20,2	4,3	50,5
Mládež ve městě	2,3	18,8	24,1	4,3	49,5
Dívky	2,8	18,4	17,8	1,9	40,9
Chlapci	4,8	21,1	26,5	6,7	59,1
Mládež celkem	7,6	39,5	44,3	8,6	100

Graf č. 5 - Četnost odpovědí v %

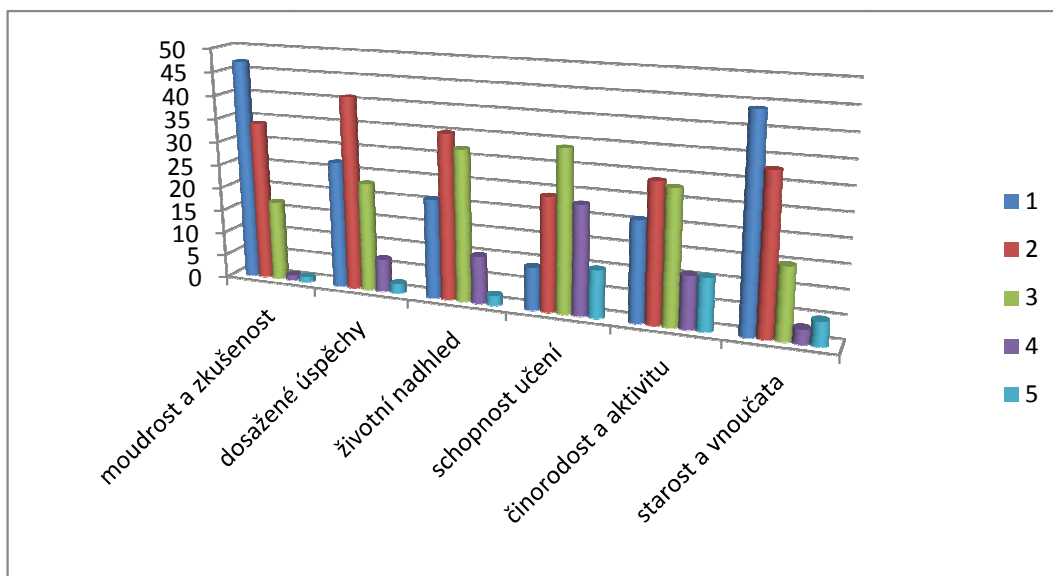

Následující dvě otázky zkoumaly, zda mají respondenti vyhraněný názor na vlastnosti seniorů. Otázky byly škálové a respondenti měli v první škálové otázce určit na stupnici od 1 do 5, jaké vlastnosti na starých lidech nejvíce obdivují. Přesné znění otázky č. 7 bylo: „Co nejvíce na starých lidech obdivuješ? Známkuj jako ve škole 1 – nejvíce, 5 – nejméně.“ Třídění dle kritérií věk, pohlaví a společného bydlení neprokázalo významné rozdíly. Odpovědi jsou shrnuty v následující tabulce a grafu, kde můžeme vyčíst, že respondenti nejvíce obdivují na starých lidech moudrost a zkušenost (47 %), následuje starost o vnoučata (44 %), pak dosažené úspěchy (27 %), životní nadhled (21 %) a činnost a aktivita (21 %). Na schopnost učení ve stáří studenti nemají vyhraněný názor (34 %). Zde bych se však přiklonila k tomu, že respondenti si ještě pod tímto pojmem nedovedou představit např. studium lidí pokročilého důchodového věku v rámci celoživotního vzdělávání. Jinak je možné tvrdit, že vybraný výzkumný vzorek má vyhraněný kladný postoj k vybraným vlastnostem starých lidí, neboť vždy větší polovina odpovědí byla v rozmezí škálové stupnice 1 a 2.

Tabulka č. 6: Co nejvíce na starých lidech obdivuješ? 1 – nejvíce, 5 – nejméně. Relativní četnost v procentech

	1	2	3	4	5
moudrost a zkušenost	47	34	17	1	1
dosažené úspěchy	27	41	23	7	2
životní nadhled	21	35	32	10	2
schopnost učení	9	24	34	23	10
činnost a aktivitu	21	29	28	11	11
starost a vnučata	44	33	15	3	5

Graf č. 6 - Četnost odpovědí v %

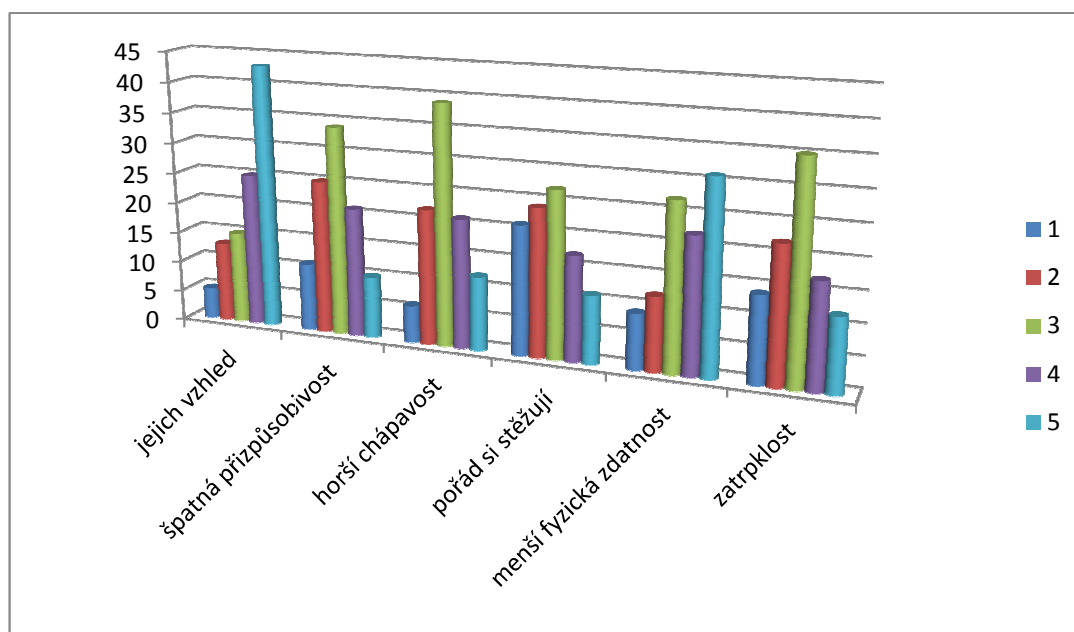
Ve druhé škálové otázce měli respondenti určit na stupnici od 1 do 5 vlastnosti, které jim na starých lidech nejvíce vadí. Přesné znění otázky č. 8 bylo: „Co Ti nejvíce na starých lidech vadí? Známkuj jako ve škole 1 – nejvíce, 5 – nejméně.“ Ani zde třídění dle kritérií věk, pohlaví a společného bydlení neprokázalo významné rozdíly. Odpovědi

jsou shrnuty v následující tabulce a grafu, kde můžeme vyčíst, že respondentům nejméně vadí na starých lidech jejich vzhled (43 %) a menší fyzická zdatnost (31 %). V dalších uvedených vlastnostech studenti svůj postoj dostatečně nevyhranili. Střední cestu u horší chápavosti starších lidí volilo 39 %, u zatrpklosti 35 %, u špatné přizpůsobivosti 34 % a na to, že si staří lidé pořád stěžují, volilo střední cestu 27 % dotázaných. Je pozitivní, že u vybraného výzkumného vzorku u žádné z uvedených vlastností starých lidí nepřevažuje negativní hodnocení. Snad jen u vlastnosti „pořád si stěžují“ by se dalo říci, že respondentům tato vlastnost na starých lidech vadí nejvíce (21 %).

Tabulka č. 7: Co Ti nejvíce na starých lidech vadí. 1- nejvíce, 5 – nejméně. Relativní četnost v procentech

	1	2	3	4	5
jejich vzhled	5	13	15	25	43
špatná přizpůsobivost	11	25	34	21	10
horší chápavost	6	22	39	21	12
pořád si stěžují	21	24	27	17	11
menší fyzická zdatnost	9	12	27	22	31
zatrpklost	14	22	35	17	12

Graf č. 7 - Četnost odpovědí v %

Poslední otázka tohoto bloku s č. 9 byla uzavřená a zněla: „Na základě svých zkušeností zkus vybrat odpovědi, se kterými se názorově ztotožňuješ.“ Měla zjistit postoje mládeže k předsudkům vůči starým lidem. Osm z celkem dvanácti uváděných zaškrtávacích možností je v rámci mezigeneračního soužití prokazatelně diskriminačních. Jelikož dotazovaní mohli vybrat více než jednu odpověď, procento vzrostlo na více než 100 %.

Z níže zpracovaných výsledků do tabulky a grafu je patrné, že respondenti uvedli jako nejvíce pravdivé tvrzení „staré lidi bychom měli pouštět ve veřejné dopravě sednout“ (79 %) a zároveň tvrzení „staří lidé si zaslouží úctu“ (79 %). Tady je dobré připomenout, že tato dvě tvrzení jsou nejvíce vštěpovanými zásadami slušného chování od prvního stupně základní školy. Tvrzení „staré lidi je dobré respektovat a pochopit“ dosáhlo 72 %. Tvrzení „staré lidi bychom měli poslouchat a učit se od nich“ označilo jako pravdivé 58 % studentů. Můžu si tedy dovolit konstatovat, že vybraný výzkumný

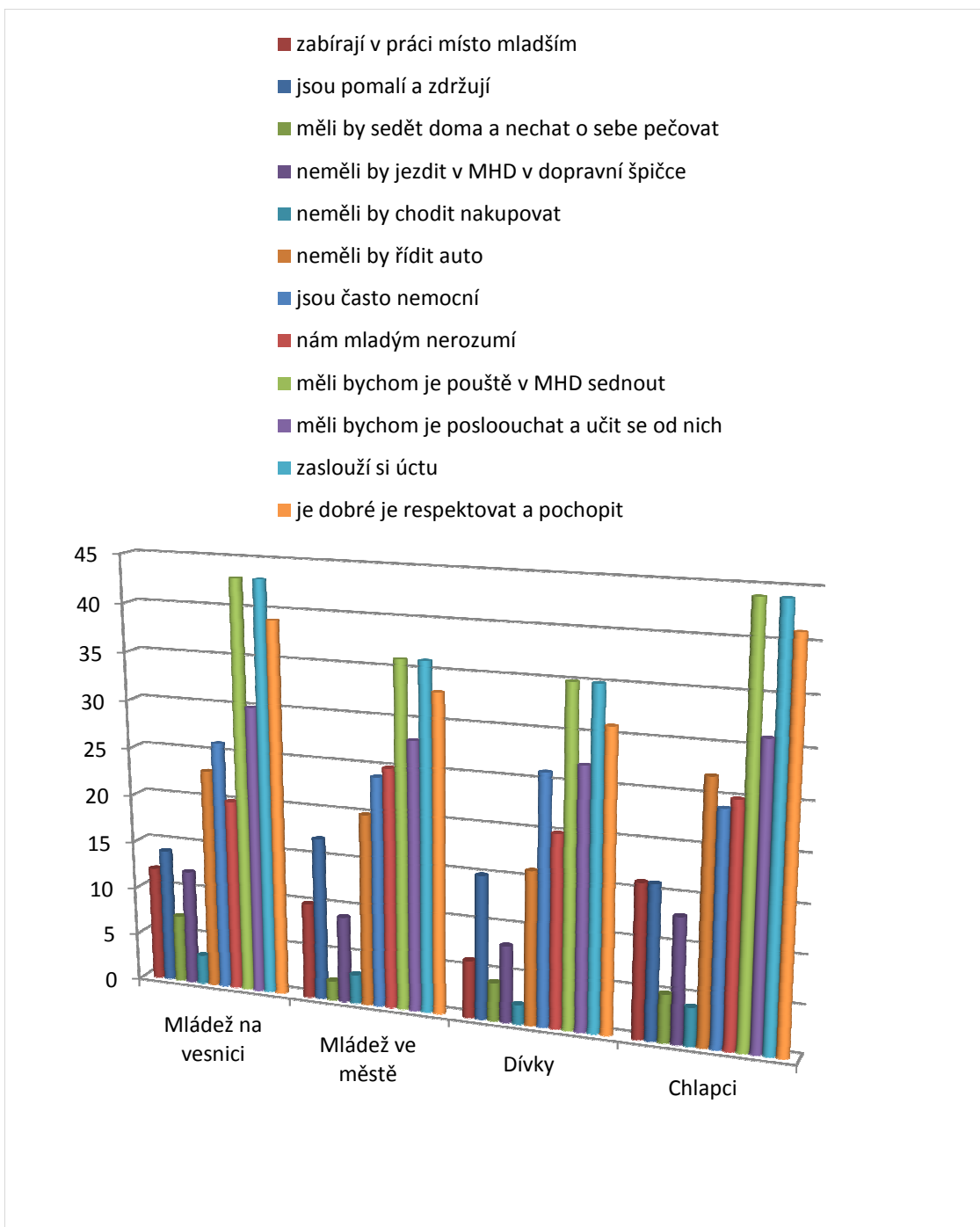
vzorek má povědomí o tom, jak by se měli z pohledu mezigeneračního soužití ke starým lidem chovat, i když se podle těchto zásad v reálném životě možná neřídí.

Z diskriminačních tvrzení o starých lidech bylo nejčastěji označeno tvrzení „staří lidé jsou často nemocní“ (50 %). S výrokem „staří lidé nám mladým nerozumí“ souhlasilo 45 % dotazovaných. Nejméně se respondenti ztotožňují s tvrzením „měli by sedět doma a nechat o sebe pečovat“ (9 %) a neměli by chodit nakupovat (6 %). S uvedenými výroky se více ztotožňuje mládež na vesnici než mládež ve městě. Pouze u tvrzení „staří lidé jsou pomalí a zdržují“ převažuje počet odpovědí „ano“ o 3 % u mládeže ve městě nad mládeží na vesnici. Chlapci se častěji ztotožňují se všemi uvedenými výroky více než dívky.

Tabulka č. 8: Na základě svých zkušeností zkus vybrat odpovědi, které jsou podle Tebe pravdivé.

Výzkumný vzorek	zabírají v práci místo mladším	jsou pomalí a zdržují	měli by sedět doma a nechat o sebe pečovat	neměli by jezdit v MHD v dopravní špičce	neměli by chodit nakupovat	neměli by řídit auto	jsou často nemocní	nám mladým nerozumí	měli bychom je pouštět v MHD sednout	měli bychom je poslouchat a učit se od nich	zaslouží si úctu	je dobré je respektovat a pochopit
Mládež na vesnici	12	14	7	12	3	23	26	20	43	30	43	39
Mládež ve městě	10	17	2	9	3	20	24	25	36	28	36	33
Dívky	6	15	4	8	2	16	26	20	35	27	35	31
Chlapci	16	16	5	13	4	27	24	25	44	31	44	41
Mládež celkem	22	31	9	21	6	43	50	45	79	58	79	72

Graf č. 8 – Četnost odpovědí v %

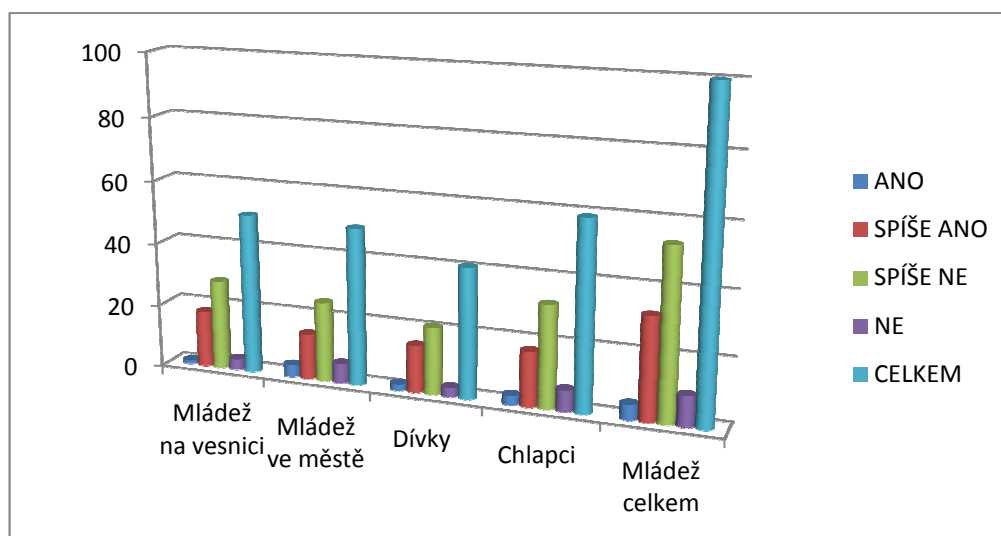
5.2 Názory dospívající mládeže na konkrétní projevy nevráživosti vůči seniorům

Tímto blokem otázek jsem se chtěla od vybraného vzorku respondentů dozvědět, jak nahlíží na konkrétní projevy nevráživosti vůči starým lidem. Otázka č. 10 tohoto okruhu byla uzavřená a zněla: „Myslíš si, že jsou staří lidé diskriminováni?“ Předpokládala jsem, že vybraný výzkumný vzorek má povědomí o tom, co je to diskriminace. Tato otázka také předchází konkrétním diskriminačním otázkám v rámci mezigeneračního soužití a měla prověřit odpovědi respondentů na následující otázku. V odpovědích převažovaly opět nevyhraněné odpovědi, nejvíce dotazovaných uvedlo „spíše ne“ (53,4 %), následovalo „spíše ano“ (32,2 %). To, že jsou staří lidé diskriminováni, uvedlo pouze 4,8 % a naopak pouze 9,6 % respondentů si myslí, že staří lidé diskriminováni nejsou. Z uvedeného zjištění je možné konstatovat, že zkoumaný vzorek respondentů se spíše přiklání k názoru, že staří lidé nejsou diskriminováni. Třídění podle věku, pohlaví ani bydliště neprokázalo významné rozdíly. Rovněž tak třídění z hlediska společného bydlení. Výsledky jsou uvedeny v následující tabulce a grafu:

Tabulka č. 9: Myslíš si, že jsou staří lidé diskriminováni? Relativní četnost v %.

	ANO	SPÍŠE ANO	SPÍŠE NE	NE	CELKEM
Mládež na vesnici	1	17,8	28,3	3,4	50,5
Mládež ve městě	3,8	14,4	25,1	6,2	49,5
Dívky	1,9	14,9	21,2	2,9	40,9
Chlapci	2,9	17,3	32,2	6,7	59,1
Mládež celkem	4,8	32,2	53,4	9,6	100

Graf č. 9 – Četnost odpovědí v %

Následující otázka tohoto bloku byla zaměřena na mezi mládeží hodně oblíbený internetový portál Facebook a na něm vytvořenou konkrétní skupinu „přátel“. Otázka č. 11 byla položena takto: „Přikláníš se k názoru skupiny „přátel“ prezentovaném na facebooku pod heslem: „Jejich revírem je Kaufland, jejich tempo je vražedné – důchodci?“ Byla položena a dotazovaní měli vybrat ze čtyř nabízených možností a uvést, proč se takto rozhodli. Nejvíce respondentů si zvolilo názor „spíše ne“ (34,1 %) a hned za ním následuje jednoznačná odpověď „ne“ (28,8 %). Jednoznačnou odpověď „ano“ si zvolilo 10,1 % respondentů a odpověď „spíše ano“ označilo 26 % respondentů, což znamená, že studenti na toto téma mají vyhraněnější názor. Z uvedeného můžeme konstatovat, že vybraný výzkumný vzorek se spíše nepřiklání k uvedenému názoru skupiny přátel na facebooku. Uvedené odpovědi jsou zpracovány níže do tabulky a grafu.

Je zajímavé, že pouze dvě dívky a dva chlapci žijící ve městě uvedli, že nemají facebook a ostatních 99 % dotázaných tuto skupinu zná a facebook tedy navštěvuje. Možnost vysvětlit, proč si myslí, že tomu tak je, využilo 120 respondentů (57,7 %), a to především u vysvětlení otázek s odpovědí „ne, spíše ne“ (66,7 %). Nejvíce převažovaly názory typu „není to pravda“, „je to blbost“, „není to vhodné“, „je to hnusné a urážlivé“ (21,7 %), následovaly názory „je to vtipné“, „je to legrace“ (15 %). Dovolím

si ocitovat dva zajímavé konkrétní názory, které se přikláněly k této skupině jako ke vtípu: „*Je to vtípek jako každý jiný (např. na blondýnky), zasměju se, ale nemyslím si, že jsou všechny blondýnky tupé.*“ „*Beru to něco jako "černý humor". I já si ze sebe umím udělat srandu. Je to třeba brát s nadhledem.*“ Pro názory „*je to pravda*“, „*je to výstižné*“ se vyslovalo 12,5 % respondentů a stejný počet dotazovaných se přikláněl k názoru typu „*nemají co dělat, tak nakupují*“, „*ráno už stojí před Kauflandem*“, „*nechodí do práce, tak chodí nakupovat*“. 10 % dotazovaných neví, proč se spíše přiklonilo nebo nepřiklonilo k názoru skupiny přátel na facebooku. Ocenila jsem názory „*jednou budeme také staří, takže vlastně nadávají sami na sebe*“ a „*nerad se směju starým lidem, každého to jednou čeká*“: takto se vyjádřilo 8,3 % dotazovaných. Názor typu „*skupina je ubohá a hloupá*“ vyslovalo 4,2 % dotazovaných. Pak následovaly názory jako „*jsou pomalí*“, „*nejsou všichni stejní*“, „*nejsem zlá*“, tyto názory vyslovalo vždy 1,7 % dotazovaných. Pouze dva dotazovaní (také 1,7 %) uvedli názor „*je to diskriminace*“. Další třídění dle věku, pohlaví, bydliště a společného bydlení neprokázalo významné rozdíly, snad jen že chlapci byli více vyhraněni ve svých názorech než dívky.

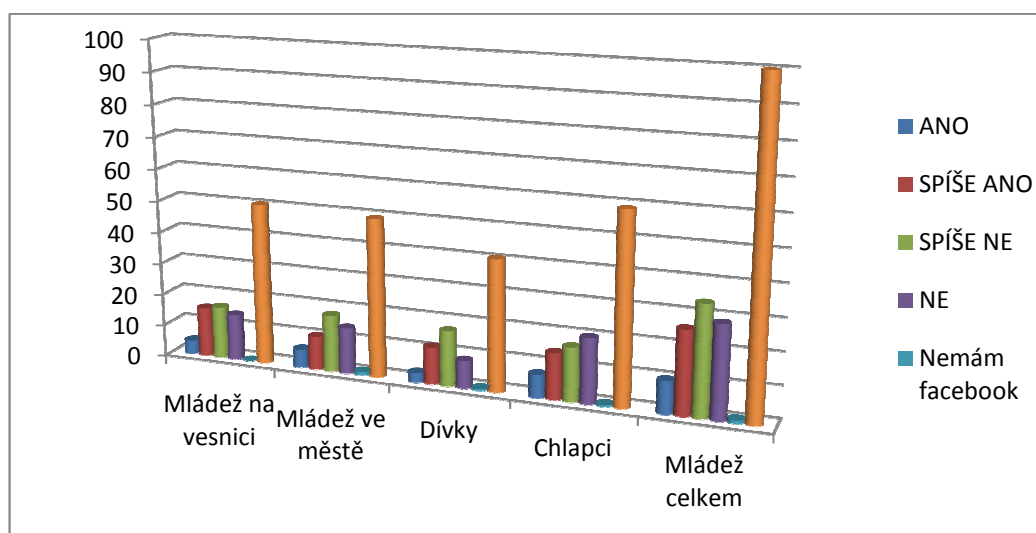
Zajímavé však bylo srovnání odpovědí na předchozí otázku „*Myslíš si, že jsou staří lidé diskriminováni?*“ s touto otázkou č. 11. Bylo zjištěno, že převážná část odpovědí se shoduje, avšak 8,7 % dotazovaných odpovědělo protikladně. Tedy na otázku diskriminace „*ne, spíše ne*“, ale na to, zda se přiklání k názoru skupiny přátel na facebooku, už uvedli „*ano, spíše ano*“. Pouze dva respondenti zde svou odpověď vysvětlili: „*když jde o slevy, neznají bratra (ale neberu to jako diskriminaci)*“ a „*neberu to jako diskriminaci, ale jako parodii na Kobru,³⁷ která je pravdivá.*“ Na ostatních 16 protikladných odpovědích můžeme nahlížet jako na diskriminační, u některých bylo dokonce jasně diskriminující vysvětlení, jako např.: „*protože jdou hodně po slevách a pak nemůžou stát chvíli v šalině kvůli těm velkým kabelám, který si vydobyli v marketech*“ nebo „*Jenom z důvodu, že mají v malíčku každou slevu v místním obchodním domě, ale tak zas je to vlivem současné "počítačové" doby, ve které je většina negramotných, tak hledají vyžití jinde.*“

³⁷ Viz. Německý kriminální seriál Kobra 11, který má oficiální upoutávku distributora: „*Jejich okrskem je dálnice, tempo mají smrtící, nasazení jsou dvacet čtyři hodin denně - to jsou muži z dálniční policie, kteří se k vám vracejí.*“

Tabulka č. 10: Přikláníš se k názoru skupiny „přátel“ prezentovaném na facebooku pod heslem: „Jejich revírem je Kaufland, jejich tempo je vražedné – důchodci“? Relativní četnost v procentech.

	ANO	SPÍŠE ANO	SPÍŠE NE	NE	Nemám facebook	Celkem
Mládež na vesnici	4,3	15,5	16,3	14,4	0	50,5
Mládež ve městě	5,8	10,5	17,8	14,4	1	49,5
Dívky	2,9	11,6	17,3	8,6	0,5	40,9
Chlapci	7,2	14,4	16,8	20,2	0,5	59,1
Mládež celkem	10,1	26	34,1	28,8	1	100

Graf č. 10 – Četnost odpovědí v %

Poslední ze série otázek týkajících se zjištění postoje mládeže ke konkrétním projevům nevráživosti vůči starým lidem v naší společnosti byla filtrační otázka zaměřená na předvolební klip režiséra Petra Zelenky. Otázka č. 12 byla položena takto: „Slyšel/a jsi někdy o klipu režiséra P. Zelenky „Přemluv bábu a dědu, ať nevolí levici“

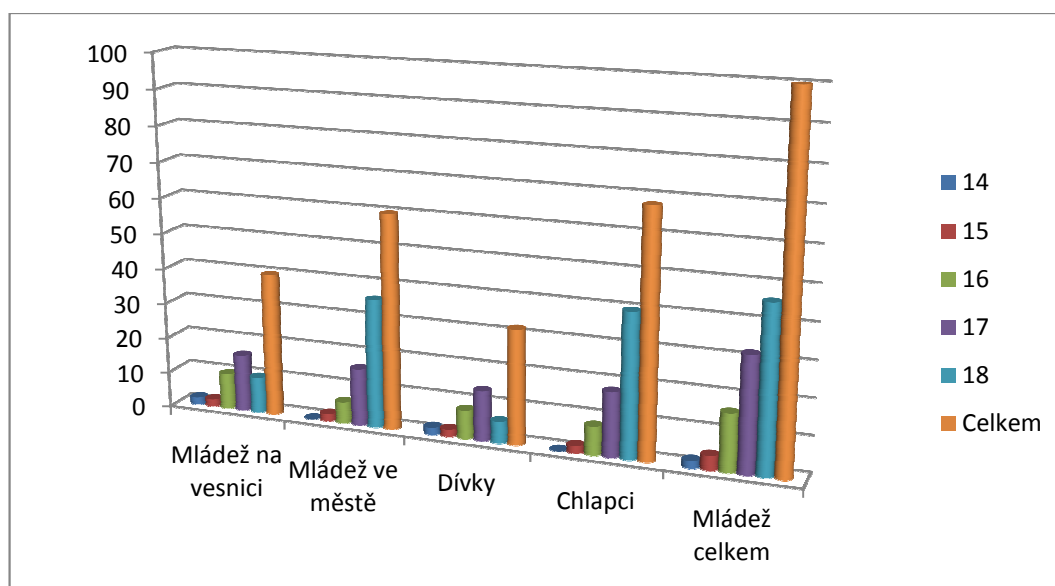
s herci J. Mádlem a M. Issovou?“ Na tuto otázku odpovědělo z celkového počtu 208 respondentů pouze 49 (23,6 %) respondentů „ano“, tedy že o tomto klipu slyšeli, a celých 157 (75,4 %) respondentů odpovědělo „ne“, tedy že se s tímto klipem vůbec nesetkali. Pokud vezmeme při odpovědi na tuto otázku v úvahu věk, můžeme zjistit, že nejvíce odpovědí ano se vyskytovalo mezi respondenty ve věku 17 (32 %) a 18 (46 %) let. Naopak pouhá 2 a 4 % odpovědí patřila respondentům ve věku 14 a 15 let. Vysvětlení je nasnadě: klip byl aktuální v předvolební době v dubnu roku 2010 a těmto respondentům bylo v té době o dva roky méně, tedy 12 a 13 a v tomto věku se jich tato problematika ještě netýkala.

Přehled výzkumného vzorku u odpovědí „ano“, kdy 49 odpovědí = 100 %, nám ukazuje následující tabulka a graf:

Tabulka č. 11: Slyšel/a jsi někdy o klipu režiséra Zelenky „Přemluv bábu a dědu, ať nevolí levici“ s herci Mádlem a Issovou? Relativní četnost v %.

ANO	14	15	16	17	18	Celkem
Mládež na vesnici	2	2	10	16	10	40
Mládež ve městě	0	2	6	16	36	60
Dívky	2	2	8	14	6	32
Chlapci	0	2	8	18	40	68
Mládež celkem	2	4	16	32	46	100

Graf č. 11 – Četnost odpovědí v %

Po vyfiltrování výzkumného vzorku byla položena respondentům, kteří na předchozí otázku odpověděli „ano“, poslední položená otázka č. 13 týkající se jejich názoru na předvolební klip. Zněla takto: „Na základě odpovědi „ano“ na předchozí otázku zkus vybrat možnosti, se kterými se názorově ztotožňuješ.“ Jelikož dotazovaní mohli vybrat více než jednu odpověď, procento vzrostlo na více než 100 %. Studenti mohli vybrat ze šesti předem zformulovaných možností, případně připsat další názor podle svého uvážení. Bohužel této možnosti využili pouze dva studenti: jeden z nich uvedl, že takovéto klipy nechce poslouchat a druhý klip označil jako „ubohej pokus“.

Z níže zpracovaných výsledků do tabulky a grafu je patrné, že respondenti se nejvíce ztotožňují s názorem, že tento klip je nadsázka (51,8 %). Následuje tvrzení „jde o rozpoutání mediálního zájmu o politiku“ (40,4 %). Tvrzení, že klip poukazuje na zažitě předsudky, že staří zapomínají, levici volí převážně obyvatelé venkova atd., označilo 30,5 % dotazovaných. Že v klipu jde o diskriminační útok mladých na staré v rámci politického boje, se domnívá 32,2 % respondentů. Jako vulgární označilo tento klip 22,9 % dotazovaných. K volbě pravice by tento klip inspiroval 18,5 % dotazovaných.

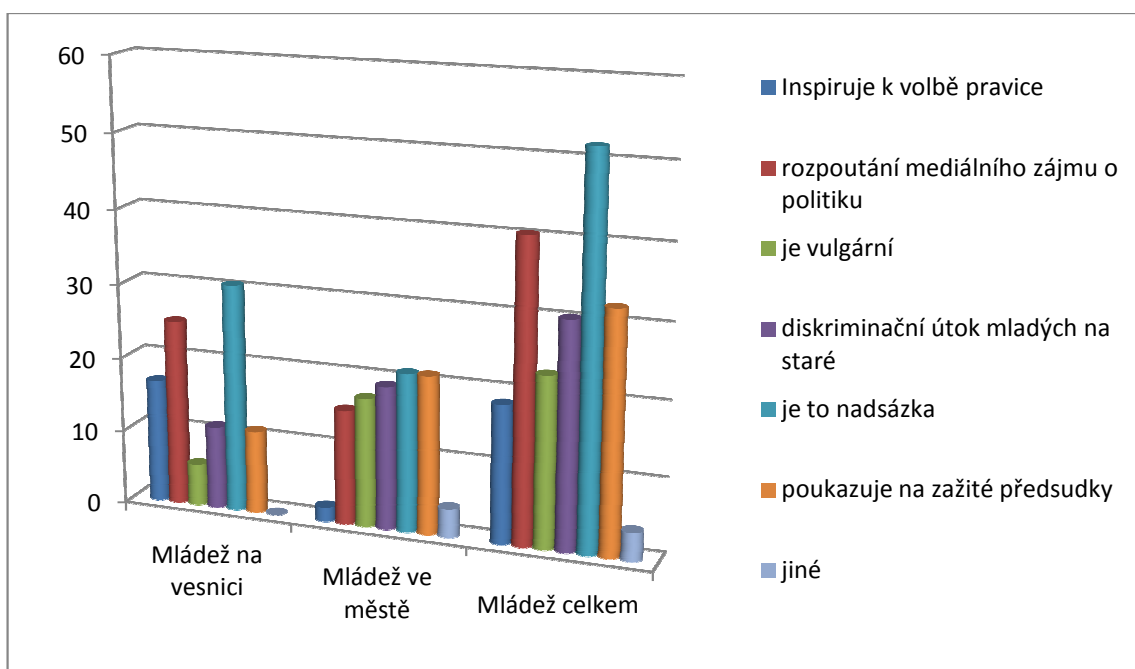
Mládež na vesnici se více ztotožňuje s tím, že tento klip je nadsázka (30,6 %) a že jde o rozpoutání mediálního zájmu o politiku (25 %) na rozdíl od mládeže žijící ve městě, která nemá u odpovědí vyhraněný názor. Pouze to, že klip inspiruje k volbě pravice, uvedlo 1,9 % z nich.

Z uvedeného zjištění je možné konstatovat, že zkoumaný vzorek respondentů se spíše přiklání k názoru, že v případě tohoto klipu se jedná o nadsázku. Třídění podle pohlaví ani z hlediska společného bydlení neprokázalo významné rozdíly. Přehled odpovědí znázorňuje následující tabulka a graf:

Tabulka č. 12: Zkus vybrat možnosti, se kterými se názorově ztotožňuješ. Relativní četnost v %

	Inspiruje k volbě pravice	rozpoutání mediálního zájmu o politiku	je vulgární	diskriminační útok mladých na staré	je to nadsázka	poukazuje na zažitá předsudky	jiné
Mládež na vesnici	16,6	25	5,6	11,1	30,6	11,1	0
Mládež ve městě	1,9	15,4	17,3	19,2	21,2	21,2	3,8
Mládež celkem	18,5	40,4	22,9	30,3	51,8	32,2	3,8

Graf č. 12 – Četnost odpovědí v %

6. Shrnutí průzkumu a vyhodnocení hypotéz

Výzkumné šetření bylo realizováno s ohledem na jednotlivé cíle práce: šlo o to zjistit, jaké názory a postoje má mládež v otázkách stárnutí, stáří a postavení seniorů ve společnosti. Vzhledem k tomuto cíli tedy byly zjišťovány postoje a názory mládeže na tyto otázky. V rámci výzkumu byly rovněž stanoveny dílčí cíle, účelem kterých bylo zjistit, 1. zda se s konkrétními projevy nevraživosti a předsudky vůči starým lidem v rámci mezigeneračního soužití v naší společnosti více ztotožňuje dospívající mládež žijící ve městě nebo na vesnici, 2. zda mládež vyjadřuje své názory na přijímání nebo odmítání seniorů v dnešní společnosti spíše vyhraněné nebo nevyhraněně. V souladu s těmito cíli byly stanoveny dvě hypotézy:

Hypotéza H1: *„Mládež, která žije ve městě, se více ztotožňuje s projevy nevraživosti a předsudky vůči starým lidem v rámci mezigeneračního soužití než mládež, která žije na venkově.“*

Hypotéza H2: *„Mládež vyjadřuje své názory na přijímání nebo odmítání seniorů v dnešní společnosti spíše vyhraněně.“* V rámci průzkumu jsem se pokusila o ověření stanovených hypotéz.

6.1 Shrnutí obecného šetření

První okruh otázek zjišťoval, postoje mládeže k předsudkům vůči starým lidem v rámci mezigeneračního soužití. Nejvíce dotazovaných považuje za starého člověka ve věku 60 let. Na otázku, zda se mají staří lidé v ČR dobře, nemají dotazovaní vyhraněný názor, avšak je pro mě zajímavé zjištění, že 80 % respondentů, proč tomu tak je, označila za hlavní zdroj problémů důchody a vládu. Respondenti nejvíce obdivují na starých lidech moudrost a zkušenost, následuje starost o vnoučata. Nevadí jim na starých lidech jejich vzhled a menší fyzická zdatnost. Jako nejvíce pravdivé tvrzení o starých lidech uvedli dotazovaní tvrzení: „Staré lidi bychom měli pouštět ve veřejné dopravě sednout“ a zároveň tvrzení: „Staří lidé si zaslouží úctu“. Z diskriminačních tvrzení o starých lidech bylo nejvíce hodnoceno tvrzení: „Staří lidé jsou často nemocní“ a výrok „Staří lidé nám mladým nerozumí“. Můžu tedy konstatovat, že obě skupiny se

ztotožňují s postoji, které vyplývají z aktuální sociální situace a s tradicí v naší společnosti.

Ve druhé části průzkumu byly zjišťovány názory dospívající mládeže na konkrétní projevy nevráživosti vůči seniorům. Zkoumaný vzorek respondentů se spíše přiklání k názoru, že staří lidé nejsou diskriminováni. Na otázku „Přikláníš se k názoru skupiny „přátel“ prezentovaném na facebooku pod heslem: „Jejich revírem je Kaufland, jejich tempo je vražedné – důchodci?“ se respondenti spíše nepřiklání k tomuto názoru. Zajímavé však bylo srovnání odpovědí na předchozí otázku diskriminace starých lidí, kdy bylo zjištěno, že převážná část odpovědí se shoduje, avšak 8,7 % dotazovaných odpovědělo protikladně, tedy diskriminačně. Na otázku, zda slyšeli o předvolebním klipu režiséra P. Zelenky „Přemluv bábu a dědu, ať nevolí levici“ odpověděla necelá čtvrtina dotazovaných „ano“, a z tohoto množství se jich nejvíce ztotožňuje s názorem, že tento klip je nadsázka. Domnívám se tedy, že z uvedené části průzkumu vyplývá, že mladí lidé obecně se spíše neztotožňují s projevy nevráživosti vůči seniorům.

6.2 Vyhodnocení hypotéz

H1: „Mládež, která žije ve městě, se více ztotožňuje s projevy nevráživosti a předsudky vůči starým lidem v rámci mezigeneračního soužití než mládež, která žije na venkově.“

Tato hypotéza se nepotvrdila. Z hlediska místa bydliště respondentů z dotazníkového šetření vyplývá, že rozdíly v postojích mládeže žijící ve městě a mládeže žijící na venkově, jsou minimální. Na většinu otázek směřujících k ověření této hypotézy odpovídaly obě srovnávané skupiny téměř stejně. Předpokládala bych, že alespoň ti mladí lidé, kteří žijí s prarodiči, budou mít kladný postoj k projevům nevráživosti vůči starým lidem, bohužel však i toto srovnání bylo v rozdílech minimální. Obě skupiny nejvíce obdivují na starých lidech moudrost a zkušenost. Nejvíce se identifikují s tvrzením „Staré lidi bychom měli pouštět ve veřejné dopravě sednout“ a zároveň „Staří lidé si zaslouží úctu“. Minimální rozdíl je pouze v oblasti diskriminačních tvrzení o starých lidech. Mladí lidé žijící ve městě se častěji

identifikují s tvrzením: „Staří lidé nám mladým nerozumí „ a hned poté „Staří lidé jsou často nemocní.“ Mladí lidé z vesnice se však ztotožňovali nejvíce s výrokem „Staří lidé by neměli řídit auto“ a teprve poté s výrokem „Staří lidé jsou často nemocní“. Nejméně se respondenti identifikují s tvrzením „Staří lidé by měli sedět doma a nechat o sebe pečovat“ a „Staří lidé by neměli chodit nakupovat“, což je pozitivní zjištění.

H2: „Mládež vyjadřuje své názory na přijímání nebo odmítání seniorů v dnešní společnosti spíše vyhraněně.“

Tato hypotéza se potvrdila částečně. Jelikož se však na tuto hypotézu vztahovala konkrétně pouze jedna otázka (viz. tabulka č. 8), netroufám si toto tvrzení vydávat jako věrohodné. Dotazovaní potvrdili, že mají vyhraněný názor na přijímání seniorů ve společnosti. Avšak se nepotvrdilo, že by respondenti měli stejně vyhraněný názor na odmítání seniorů ve společnosti. Osm z celkem dvanácti uváděných zaškrtačkových možností bylo v rámci mezigeneračního soužití prokazatelně diskriminačních, a čtyři odpovědi byli v souladu s etickými principy soužití. Zde také musím podotknout, že jsem v otázce nezadala stejný počet diskriminačních a stejný počet etických otázek, tím také mohlo dojít k nejasnému zodpovězení této hypotézy.

ZÁVĚR

Tato studie si kladla za cíl seznámit s dnes poměrně frekventovaným termínem kult mládí, s mýty, předsudky a stereotypy myšlení o stáří a v souvislosti s tím pojednat o mezigeneračním soužití a jeho prognózách. Nebylo mou snahou získat a objevovat nové poznatky o kultu mládí a mezigeneračním soužití, spíše jsem se snažila poukázat na problémy, které jsou blízké každému z nás. A tento záměr jsem snad splnila. Otázka mezigenerační solidarity je právě letos zvláště významná, a to především tím, že rok 2012 je v rámci Evropské unie označen jako Evropský rok aktivního stárnutí a mezigenerační solidarity.

Díky studiu pramenů jsem mohla pojednat o důvodech vzniku kultu mládí a jeho dopadu na společnost. Poukázala jsem na důsledek dopadu kultu mládí – ageismus a s touto averzí vůči starým lidem souvisejícími mýty a předsudky. Snažila jsem se o přiblížení pedagogického působení speciální pedagogiky v rámci mezigenerační solidarity v Centru aktivizačních programů pro seniory a v Centra pro rodinu a Centra pro rodinu a sociální péči.

Také jsem se mj. dopracovala ke zjištění, že nevráživost mladých vůči starým vzniká působením médií a politické scény. Toto zjištění bych mohla podložit svým výzkumem ve druhé části práce, kde jsem se zaměřila na přístup dospívající mládeže ke starým lidem. Tento drobný průzkum, jehož úkolem bylo zjištění přístupu dospívající mládeže k předsudkům vůči starým lidem v rámci mezigeneračního soužití, měl také přispět k poznání názorů dnešní mládeže na konkrétní projevy nevráživosti vůči starým lidem v naší společnosti a jejich pohledu na stáří. Dále pak byla zkoumána vyhraněnost názorů mládeže na přijímání nebo odmítání seniorů. Jelikož se jedná o můj první pokus o vlastní výzkum, vím, že to není dílo dokonalé. Při šetření odborného charakteru si především měla stanovit srozumitelné a jednoznačné hypotézy, dále bych potřebovala více názorů a větší rozsah otázek na tyto hypotézy zaměřené. Přesto se domnívám, že na základě výsledků si lze udělat jistou představu o názorech mládeže na předmětné otázky. Mohu konstatovat, že výsledky průzkumu byly poměrně potěšující. Ukázalo se, že většina respondentů zaujímá vůči seniorům spíše pozitivní postoj.

Resumé

Cílem textu je seznámit čtenáře s termínem kult mládeže a poukázat na to, zda je tento fenomén z hlediska mezigeneračních vztahů významný. Práce je členěna na dvě hlavní části, „teoretickou a praktickou“. Teoretická část popisuje důvody vzniku a dopady kultu mládeže v různých oblastech společenského života. Samostatná kapitola je věnována ageismu, předsudkům a stereotypům myšlení o stáří. Třetí kapitola pojednává o mezigenerační solidaritě. Cílem „praktické“ části textu je podložit teorii exaktními daty. Vzhledem k tomu, že práce je věnována kultu mládeže v rámci mezigenerační solidarity, empirická část směřuje zejména do této oblasti. Byl uskutečněn průzkum, který se zaměřil na zjištění přístupu dospívající mládeže k předsudkům vůči starým lidem v rámci mezigeneračního soužití.

Summary

The aim of the thesis is to present the phenomenon „cult of youth“ and to show whether this term is significant amongst between generations. The thesis is broken into two main parts, „theoretical and practical“. The theoretical part describes the reasons this term cult of youth has developed as well as the implications it has on the various areas of social life. A separate chapter is dedicated to ageism, prejudices and stereotypes that are associated to old age. The third chapter discusses solidarity between generations. The „practical“ part aims to prove the theory of exact data. The main subject of the thesis is the cult of youth with respect to multi-generational solidarity and therefore the empirical part of this work is dedicated to this area. Research was conducted which focused on discovering the attitude of youth to prejudice towards to the elderly in intergenerational coexistence.

Anotace

Bakalářská práce „Kult mládí“ je přehledovou studií zabývající se zabývající se dnes poměrně frekventovaným termínem kult mládí. Cílem práce je odpovědět na otázku, zda je termín kult mládí z hlediska mezigeneračních vztahů ve společnosti významný – jaký má obsah a jaký vliv na společnost. Je koncipována do dvou hlavních celků. První část se zabývá příčinami vzniku a dopady kultu mládí z hlediska mezigeneračních vztahů. Druhou část tvoří průzkum zaměřený na zjištění přístupu dospívající mládeže k předsudkům vůči starým lidem v rámci mezigeneračního soužití.

Klíčová slova

Kult mládí, mládež, staří lidé, stáří, ageismus, diskriminace, mezigenerační solidarita.

Annotation

The thesis „Cult of youth“ represents an overview study that deals with the relatively frequently used term cult of youth. The goal of this work is to answer the question whether the term cult of youth is significant from the point of view of inter-generational relationships – to what capacity and what kind of impact it has on society. The thesis is divided into two main parts. The first of which discusses the cause and impact that the cult of youth has with respect to the inter-generational relationships. The second part consists of research done which focuses on determining the attitude that youth have towards prejudice of the elderly in intergenerational coexistence.

Keywords

Cult of youth, youth, old people, old age, ageism, discrimination, intergenerational solidarity.

Použité zdroje

Seznam literatury

1. DAHLKE, R. Čím onemocněl svět? [z německého originálu přeložil Jiří Pondělíček], Vyd. 1. Praha: Ikar, 2004. 272 s. ISBN 80-249-0380-6.
2. HAŠKOVCOVÁ, H. Fenomén stáří. Praha: Panorama, 1990. 407s. ISBN: 80-7038-158-2.
3. JIRÁSKOVÁ, V. a kol. Mezigenerační porozumění a komunikace. Vyd.1. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. 198 s. ISBN: 80-86861-80-5.
4. KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. 215 s. ISBN: 978-80-7367-383-3.
5. KRÁSNÍK, P. Aktívna dlhovekosť. Vyd. 2. Bratislava: Ústav zdravotnej výchovy, 1990. 40 s.
6. KUBÁTOVÁ, H. Sociologie životního způsobu. Vyd. 1. Praha: Grada Publishing a.s., 2010. 272 s. ISBN 978-80-247-2456-0.
7. RABUŠIC, L. Česká společnost a senioři: sociální, ekonomické a politické aspekty demografického stárnutí české společnosti. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita 1997, 125 s. ISBN: 80-210-1729-5
8. RADVAN, E., VAVŘÍK, M. Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách. Brno: IMS, 2009.
9. SCHIRRMACHER, F. Spiknutí metuzalémů: stáří má zelenou! [z německého originálu přeložila Pavla Lutovská]. Vyd. 1. Praha: Knižní klub, 2005. 206 s. ISBN: 80-242-1496-2.
10. TOŠNEROVÁ, T. Ageismus. Průvodce stereotypy a mýty o stáří. Ambulance pro poruchy paměti. Ústav lékařské etiky 3. LF UK a FNKV Praha 10. Praha, 2002.
11. VIDOVIČOVÁ, L. Stárnutí, věk a diskriminace - nové souvislosti. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 233 s. EDIS. ISBN 978-80-210-4627-6.
12. VELKÝ SOCIOLOGICKÝ SLOVNÍK, I. svazek A – O, Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996.

Elektronické zdroje

1. Evropský rok aktivního stárnutí. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/11696>.
2. Evropský rok aktivního stárnutí. Dostupné z: <http://active-ageing-2012.eu>.
3. Hoplíčková, J. Zpráva o životě seniorů v ČR. Dostupné z: <http://www.senior-penzion.cz/Pages/Text/zprava.html>
4. Němeček, J. Kult mládí už stárne. Dostupné z: <http://hn.ihned.cz/c1-11132420-jiri-nemecek-kult-mladi-uz-starne>.
5. VIDOVIČOVÁ, L. Ageismus. Stránky projektu „Stárnutí, věk a diskriminace – nové souvislosti pro českou společnost“. 2006 [On-line] Dostupné z:
<http://www.ageismus.cz/index.php?m=2&lang=cz>
6. VIDOVIČOVÁ, L. RABUŠIC, L.: Věková diskriminace - ageismus: úvod do teorie a výskyt diskriminačních přístupů ve vybraných oblastech s důrazem na pracovní trh. 2005 [On-line] Dostupné z: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_158.pdf
7. Webové stránky Facebook. Dostupné z: <http://www.facebook.com/pages/Jejich-rev%C3%ADrem-je-Kaufland-jejich-tempo-je-vra%C5%BEedn%C3%A9-D%C5%AECHODCI/374249636212>
8. Webová encyklopedie Wikipedia. [On-line] Dostupné z: <http://cs.wikipedia.org/>.
9. Webové stránky Novinky.cz. [On-line] Dostupné z:
<http://www.novinky.cz/zena/zdravi/203830-youthaholismus-aneb-chorobna-touha-povecnem-mladi.html>.
10. Webové stránky Maminka.cz. [On-line] Dostupné z:
<http://www.maminka.cz/clanek/zdravi/copak-nevidi-jak-jsem-hnusna>.
11. Webové stránky MPSV. [On-line] Dostupné z: <http://www.mpsv.cz>.
12. Zelená kniha. Dostupné z: <http://www.helpnet.cz/seniori/dokumenty-tykajici-se-senioru/365-3>, ISSN 1802-5145

Seznam tabulek a grafů

Tabulka a graf č. 1 - Složení výzkumného souboru dle věku a pohlaví respondentů.

Tabulka a graf č. 2 - Složení výzkumného souboru dle bydliště respondentů v %.

Tabulka a graf č. 3 - Složení výzkumného souboru podle složení domácnosti respondentů v %.

Tabulka a graf č. 4 - Od kolika let považuješ člověka za starého.

Tabulka a graf č. 5 – Názory v procentech, zda si žijí staří lidé v ČR dobře.

Tabulka a graf č. 6 – Co nejvíce na starých lidech obdivuješ?

Tabulka a graf č. 7 – Co nejvíce Ti na starých lidech vadí?

Tabulka a graf č. 8 – Na základě svých zkušeností zkus vybrat odpovědi, se kterými se ztotožňuješ.

Tabulka a graf č. 9 – Myslíš si, že jsou staří lidé diskriminováni?

Tabulka a graf č. 10 – Přikláníš se k názoru skupiny „přátel“ prezentovaném na facebooku pod heslem: „Jejich revírem je Kaufland, jejich tempo je vražedné – důchodci?“

Tabulka a graf č. 11 – Slyšel/a jsi někdy o klipu režiséra Zelenky „Přemluv bábu a dědu, ať nevolí levici“ s herci Mádlem a Issovou?

Tabulka a graf č. 12 – Zkus vybrat možnosti, se kterými se názorově ztotožňuješ.

PŘÍLOHY

DOTAZNÍK

1. Jsi dívka nebo chlapec?

- dívka
- chlapec

2. Kolik Ti je let?

- 14
- 15
- 16
- 17
- 18

3. Kde bydlíš ?

- na vesnici
- ve městě do 10000 obyvatel
- ve městě nad 10000 obyvatel

4. S kým žiješ ve společné domácnosti?

- s jedním z rodičů
- s oběma rodiči
- s rodiči a jedním prarodičem
- s rodiči a oběma prarodiči

uveď případně další členy domácnosti (strýc, teta, prababička ...)

5. Od kolika let považuješ člověka za starého?

- 50 let a více

- 60 let a více
- 70 let a více
- 75 let a více
- 80 let a více

6. Myslíš si, že si žijí staří lidé v ČR dobře?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

uved' příklad, proč tomu tak je

7. Co nejvíce na starých lidech obdivuješ? Znamkujte jako ve škole 1 - nejvíce, 5 - nejméně.

	1	2	3	4	5
moudrost a zkušenost	☐	☐	☐	☐	☐
dosažené úspěchy	☐	☐	☐	☐	☐
životní nahléd	☐	☐	☐	☐	☐
schopnost učení	☐	☐	☐	☐	☐
činnost a aktivitu	☐	☐	☐	☐	☐
starost o vnoučata a jejich výchova	☐	☐	☐	☐	☐

8. Co Ti nejvíce na starých lidech vadí? Znamkujte jako ve škole 1 - nejvíce, 5 - nejméně.

	1	2	3	4	5
jejich vzhled	☐	☐	☐	☐	☐
špatná přizpůsobivost	☐	☐	☐	☐	☐
horší chápavost	☐	☐	☐	☐	☐
pořád si stěžují	☐	☐	☐	☐	☐
menší fyzická zdatnost	☐	☐	☐	☐	☐
zatrpklost	☐	☐	☐	☐	☐

9. Na základě svých zkušeností zkus vybrat odpovědi, se kterými se názorově ztotožňuješ:

- staří lidé nám mladým nerozumí
- staří lidé zabírají v práci místo mladším
- staří lidé jsou pomalí a zdržují
- staré lidi bychom měli pouštět ve veřejné dopravě sednout
- staří lidé by neměli ve veřejné dopravě jezdit v dopravní špičce
- staří lidé by neměli chodit nakupovat
- staří lidé by měli sedět doma a nechat o sebe pečovat
- staré lidi bychom měli poslouchat a učit se od nich
- staří lidé si zaslouží úctu
- staré lidi je dobré respektovat a pochopit
- staří lidé jsou často nemocní
- staří lidé by neměli řídit automobil

10. Myslíš si, že jsou staří lidé diskriminováni?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

**11. Přikláníš se k názoru skupiny „přátel“ prezentovaném na facebooku pod heslem:
„Jejich revírem je Kaufland, jejich tempo je vražedné - důchodci?“**

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne
- uved', proč?

**12. Slyšel(a) jsi někdy o klipu režiséra Zelenky „Přemluv bábu a dědu, at' nevolí
levici“ s herci Mádlem a Issovou?**

- ano
- ne

**13. Na základě odpovědi "ano" na předchozí otázku zkus vybrat možnosti, se kterými
se názorově ztotožňuješ:**

- tento klip by mě inspiroval k volbě pravice
- jde o rozpoutání mediálního zájmu o politiku
- klip je vulgární
- jde o diskriminační útok mladých na staré v rámci politického boje
- je to nadsázka
- klip poukazuje na zažitě předsudky, že staří zapomínají, levici volí převážně obyvatelé venkova atd.
- Jiné:

Děkuji za Váš čas s vyplněním dotazníku.